

LIB. IV. TIT. I.

DE

OBLIGATIONIBVS, QVAE EX
DELICTO NASCVNTVR.

Non vincit factum, sed veritas non vincit factum nisi per se.
§. 1011.

Con-
nexio.

Obligationem omnem aut *ἀμείωτος* ex aequitate vel lege nasci diximus, aut mediante & intercedente *facto* nostro. (§. 730.). Factum id vel *licitum* esse monuimus, vel *illicitum*. Illud CONVENTIONEM: hoc MALEFICIVM, vel DELICTVM, adpellauimus. (§. 731.) Hac tenus de conuentionibus: iam de delictis agendum.

Delic-
tum
quid?

§. 1012. Est vero DELICTVM *violatio liberae legis humanae, poenalis*. Committitur illud a delinquente vel aduersus Deum, vel in se ipsum vel in alios homines. In omni delicto est *reatus*, seu vitiositas actus; in eo autem, quod aduersus alios homines committitur, praeterea concurret *damnum alteri illatum*: illi poena respondet, huic *damni reparatio*, uti recte obseruauit Grot I. B. & P. lib. 2. cap. 17. §. 22. Ad poenam, quia delicta suos auctores tenent, *ix. h. L. 22. C. de poen.* illos solum, qui deliquerunt, obstrictos esse; L. 26. ff. eod. contra *reparationem damni* & ex bonis peti posse, res ipsa docet.

§. 1013.

§. 1013. Delicta vel VERA sunt, vel QVAESI Verum
DELICTA. Illa ex dolo malo, haec ex culpa & quasi
fine dolo admittuntur. *) *Respiuuntbrauful.* delictum.

*) Caeterum idem delictum, prout aut dolo aut culpa fit, modo ad vera, modo ad quasi delicta referri debet. Quaedam delicta in iure nostro inter vera numerantur, quamuis & culpa committi possint v. c. damnum iniuria datum; quaedam contra inter quasi delicta referuntur, cum tamen aliquando & dolo fiant. Exemplum §. 1077. occurret.

§. 1014. Porro vel PVBLICA sunt, vel PRI- Publi-
VATA. Publicum dicitur, in quo leges prima- cum vel
rio ad laesionem reipublicae respiciunt, eamque priua-
vindican; priuatum vero vocatur, in quo le- tum.
gislatores praecipue attendunt ad laesionem pri-
vati, ideoque huic ius concedunt, poenam a lae-
dente exigendi. Talia sunt furtum, RAPINA *),
DAMNVM INIVRIA DATVM, INIVRIA. *pr.*
Inf. h. t.

*) Sed duo priora semper visa sunt publica gen-
tibus, originis Germanicae, quia non minus
securitas publica violatur furtis & rapinis,
quam homicidiis. Quae principia & hodie
sequimur.

§. 1015. Denique delicta vel ORDINARIA Ordina-
erant vel EXTRAORDINARIA. Illa dicuntur, ria & 1
quae ex lege eam in rem lata vindicantur; haec, extraor-
quae extra ordinem, quamuis nulla lex de illis dinaria.
lata sit, coercentur conf. omnino Georg. Lud.
Boehmer *in diss. de abigeat, & furto equor.*
§. I. 2.

Actio-
nes ex
delictis
rei &
poenae
perse-
quuto-
riae,
item
mixtae.

§. 1016. Quum ergo in delictis vitiositas ac-
tus & effectus concurrant: (§. 1012.) consequens
est, vt ex iis & ad poenam & ad reparationem
damni agi possit. Hinc aliae actiones, natae ex
delicto, REI PERSEQVVTORIAE sunt, vti con-
dictio furtiua, actio rerum amotarum, aliae
POENAE PERSEQVVTORIAE, vti actio furti,
aliae REI ET POENAE PERSEQVVTORIAE,
vti vi bonorum raptorum, actio ex L. Aquilia
maxime contra inficiantem, &c. §. 16. *Inst. de
act.* Actiones poenales ad meram vindictam
tendere dicuntur, si quis, cui nihil ex patrimo-
nio abest, ad poenam agit.

Natura
harum
actio-
num.

§. 1017. Quumque hae actiones ad diuersa
sint comparatae: sequitur, I. vt se mutuo non
tollant. (§. 1012.) L. 34. §. 2. ff. de O. & A.
II. Vt rei persecutoriae & heredibus & contra
heredes, (§. 1012.) L. 7. §. 2. L. 9. ff. de cond.
furt. L. 6. §. 4. ff. de rer. amot. III. poenae
persecutoriae, heredibus, sed non contra he-
redes, nisi lite cum defuncto contestata; (§.
987.) L. un. C. ex del. def. in quant. her. con-
uen. IV. quae ad solam vindictam tendunt, nec
heredibus, nec contra heredes, competant: §.
1. *Inst. de perp. & temp. act.* nisi lis iam cum
defuncto contestata sit. d. L. un. C. ex del. de-
funct. V. Vt ex delictis plures rei teneantur in
solidum, ita tamen, vt, si rem persequamur, vno
soluente, reliqui liberentur. L. 1. C. de condit.
furt.

§. 1018. Iam de delictis priuatis, (§. 1014.) & speciatim quidem hoc titulo de FVRTO agendum.

§. 1019. FVRTVM *est delictum, quo res aliena lucri faciendi causa inuito domino clam contrectatur.* L. 1. §. 3. ff. de furt. §. 1. Inst. h. t.

§. 1020. Quia fur rem alienam contrectat: I. furtum rei propriae nemo facit. L. 43. §. 1. ff. eod. nisi ea ab alio iuste possideatur, quo casu locum habet furtum possessionis; (§. 1025.) nec II. rei nullius, vel a nemine possessae, furtum fieri potest. Quod adeo verum est, vt nec, qui ex hereditate iacente aliquid furripit, fur intelligatur, L. 68. ff. eod. quamuis, quia hereditas nondum adita defuncti vicem sustinere censetur, crimen EXPILATAE HEREDITATIS extraordinarium locum habeat. L. 4. ff. de expil. her.

§. 1021. Ex eodem principio sequitur, III. vt; quia vir & vxor, saltim quoad vsum, con-stante matrimonio quodammodo in communione sunt, si quid illa viro, vel hic vxori, ante divor-tium *) subtraxerit, non furti actio locum ha-beat, sed RERVM AMOTARVM, ad res diuor-tii causa amotas cum omni causa restituendas-tit. ff. de act. rer. amot.

*) Hinc si concubina quid furripuit, L. 17. pr. ff. de act. rer. amot. aut si vxor post diuor-tium res mariti contrectet, L. 3. pr. ff. eod. furtum committitur. §. 1022.

Delic-tum pri-mum priua-tum fur-tum. Eius de-finitio.

An & res pro-pria & nullius furto surripi queat?

Res amotæ.

**Furtum
quotu-
plex.** §. 1022. Denique quum contrectatione inter-
verti possit vel res, vel vsus, vel possessio; (§. 1019.) furtum quoque vel REI, vel VSVS, vel
POSSESSIONIS est. §. 6. *Inst. h. t.*

**Furtum
rei.** §. 1023. Furtum REI committit, qui contrec-
tat, I. res mobiles, siue animatas, siue inanima-
tas, siue magnas, siue minimas; §. 1. *Inst. de
vi bon. rapt.* II. filiosfamilias; §. 9. *Inst. h. t.*
L. 14. §. 13. L. 38. §. 1. ff. *de furt.* multoque
magis III. seruos & ancillas, modo non libi-
dinis, sed lucri causa furripiantur; L. 39. *pr.*
de furt. non autem IV. liberos homines sui iu-
ris, vel fugitiuos, in quibus crimen plagii com-
mittitur. L. 1. L. 2. L. 6. §. 2. ff. *ad L. Fab.*
de plag.

Vsus. §. 1024 Furtum VSVS committitur ab eo,
qui vel re, sibi vsui non concessa, utitur, (§. 783. IV. §. 795. VI.) vel concessa aliter utitur,
ac dominus velit. L. 40. L. 54. *pr.* L. 76. *pr.*
ff. *de furt.* §. 6. *Inst. h. t.* Elegans rigidioris
Romanorum disciplinae exemplum existat apud
Valer Max. *Lib. 8. cap. 2.* Gell. *Lib. 7. cap. 15.*

**Posses-
sionis** §. 1025. Furtum POSSESSIONIS committitur
ab ipso domino debitore, qui creditori pignus
datum clam aufert. §. 10. *Inst. h. t.* L. 12. §.
2. L. 19. §. *pen.* L. 79. ff. *de furt.*

**Altera
divisio
furti.** §. 1026. Diuidebatur porro furtum a Roma-
nis in MANIFESTVM, (*ἐπ' αὐτοφώρω*) &
NEC MANIFESTVM. §. 4. *Inst. h. t.*

§. 1027.

§. 1027. MANIFESTVM est, quum fur in ipso furto, antequam eo peruenerit, quo furto deferre destinauerat, adclamando, vel accurrendo, deprehenditur. §. 3. *Inst. h. t.* L. 3. *pr.* §. 1. *seq.* L. 4. L. 5. L. 7. §. 1. *ff. de furt.*

Quid manifestum.

§. 1028. NEC MANIFESTVM, quum fur in *αὐτοφάσκα* non deprehenditur. §. 3. *Inst. h. t.* L. 8. *ff. de furt.*

Quid nec manifestum.

§. 1029. Ex furto agitur vel CIVILITER, vel CRIMINALITER. Si *civiliter*: tunc aut *potenam*, aut *rem* persequimur. (§. 1016.)

Actiones ex hoc delicto quotu-
plices

§. 1030. *Rei* persequendae causa datur CONDICTIO FVRTIVA domino *), L. 1. *ff. de cond. furt.* vel bonae fidei possessori, nec non tutori nomine pupilli, L. 136. *ff. de reg. iur.* L. 56. §. *pen. ff. de furt.* eiusue heredi, (§. 1017.) II.) contra furem, siue possideat, siue possidere dolo deserit, eiusque heredes, (§. eod. II.) ad rem furto ablatam restituendam cum omni causa eiusue aestimationem. *tot. tit. ff. de cond. furt.*

Conditio furtiua.

*) Quod alias iuris principiis repugnare videtur. Dominus enim rem suam non condicit, vel actione personali petit, sed vindicat. L. *ult. ff. usufr. quemadm. cau.* §. 14. *Inst. de act.* Unde id odio furum receptum. Interim tamen & omilla hac condictione dominus potest uti *rei vindicatione.* §. *ult. Inst. h. t.*

§. 1031. Ad poenam persequendam compa-
rata est ACTIO FVRTI, quae datur non modo furti.

Actio

domino, nec huic semper, sed & ei, cuius interest, § 13. 14. 15 & 17. *Inst. h. t. aduersus furem, eumque, qui recepit, celauit, cuiusue ope consilious furtum factum, §. 11. Inst. h. t. ad duplum, si furtum nec manifestum sit, ad quadruplum, si manifestum. §. 5. Inst. h. t.*

An altera alteram tollat? §. 1032. Quumque actiones REI & POENAE PERSEQVVTORIAE se mutuo non tollant: (§. 1017. I.) sequitur, vt, licet fur duplum, vel quadruplum, soluerit, tamen condictio furtiua, vel rei vindicatio nihilominus habeat locum. L. 54. §. 3. *ff. de furt.*

Criminalis persequutio §. 1033. Extra ordinem etiam CRIMINALITER iure Romano ex furto agitur vel ad multam fisco applicandam, vel ad poenam corporis afflictiuam, vel capitalem. L. *vt ff. de furt. L. 6. pr. ff. ad leg. Iul. pecul.* Sed Iustinianus vetuit ob furtum cuidam irrogari poenam capitalem, vel quae in membri mutilatione consistat, voluitque, vt fures in exilium eiiciantur, vel condemnentur in multam. *Nov. 134. cap. vit. Auth. sed nouo C. de ser. fugit.*

Vfus hodie- nus. §. 1034. Tale ius Romanum. Moribus nostris fere poena furti cessat in furto vsus ac possessionis, & actio tantum datur in id, quod interest. Quin actiones poenales in duplum & quadruplum fere vbique cessant, quia vix fert rerum publicarum nostrarum facies, vt poenae pecuniariae auctori adplicentur. Quum vero nostris
maio-

maioribus furtum semper visum sit crimen publicum: eius persecutio & hodie fere criminalis est.

§. 1035. In *Constitutione* nimirum *criminali* Diuifio-
Carolina distinguitur I. inter furtum *qualifica-* nes furti
tum & simplex. Qualificatum vocatur, quod
 cum adscensu, vel effractione, vel adhibitis ar-
 mis fit: II. inter *primum, secundum, & ter-*
tium: III. inter *magnum & paruum*; quorum
 illud dicitur, si rei ablatae pretium V. solidos
 attingit, hoc, si non attingit.

§. 1036. I. In qualificato ordinarie locum ha-
 bet poena suffocationis. *Const. Crim. Carol.* Eius
art. 159. II. Qui furtum tertium simplex com-
 mittunt, eadem poena adficiuntur. *Art. 162.* poena.
 III. Circa primum & secundum furtum dispicien-
 dum, ytrum magnum an paruum sit. Magnum
 suffocatione aut poena corporali punitur. *Art.*
160. 161. In paruo pro diuersis circumstantiis
 poena pecuniaria, carceris, relegationis, aut
 ictus fustium obtinet. *Art. 158. 161.*

Præf.

TIT. II.

D E

VI BONORVM RAPTORVM.

§. 1037.

Rapinae
defini-
tio.

Alterum delictum priuatum est RAPINA: (S. 1037.) quae est violenta rei alienae mobilis ablatio, lucri faciendi causa dolo malo facta.

Eius et
furti dif-
ferentia

§. 1038. Ergo eatenus conueniunt *furtum* & *rapina*, quod utrumque delictum in dolosa rei alienae mobilis contrectatione consilioque lucri faciendi consistit, sed in eo differunt, quod furtum sit ablatio *fraudolosa*; rapina ablatio *violenta*. L. 2. §. 1. ff. h. t.

Actio vi
bonor.
raptorum lo-
cum
non ha-
bet de im-
mobilibus.

§. 1039. Ex definitione ergo (S. 1037.) inferitur, I. locum non habere actionem vi bonorum raptorum, si quis rem immobilem innasit; sed tunc vel ex interdicto *unde vi*, vel ex lege *Iulia de vi publica vel priuata* agendum esse. L. 2. §. 1. ff. h. t.

Nec de
rebus
propriis
alteri
creptis.

1040. Ex eadem sequitur, II. vt, si quis rem, quam suam putauit, vi rapiat, is rapinae reus haud sit, L. 2. §. 18. ff. h. t. Ne tamen ciues neglecto iudice ius suum violenter persequantur, cautum est constitutionibus, vt, qui rem, quam suam existimabat, vi rapuit, dominio rei

suae

suae caderet; fin aliena res rapiatur, post restitutionem eius aestimationem praestare teneatur, L. 13 ff. quod met. caus. L. 7. C. unde vi §. 1. Inst. h. t. & quidem non fisco, sed laeso. Hub. Prael. Inst. h. t. §. 11.

§. 1041. Porro inde colligendum, III. solum Eius delicti dolum spectari, non rei raptae pretium. *pr.* Actio inde nata in dolo consistit
Inst. h. t. L. 2. §. 18. ff. eod.

§. 1042. Potest quidem & contra raptorem Actio inde nata
actio furti locum habere, quia & ipse fur improbus est: *pr.* Inst. L. 2. §. 10. ff. h. t. Datur tamen & a praetore actio vi bonorum raptorum mixta, id est, rei ac poenae persequutionem continens, (§. 1016.) qua dominus, vel is, cuius interest, (§. 2. Inst. L. 2. §. 22. seq. ff. h. t.) agit contra raptorem, non etiam contra heredem, (§. 1017. II.) intra annum in quadruplum, post annum in simplicum, *pr.* Inst. h. t.

§. 1043. Dabatur & criminalis huius delicti Actio criminalis
persequutio, & raptores aut in metalla damnabantur, aut relegabantur in insulam, aut denique capite pledebantur. L. 28. §. 10 & §. 15. ff. de poen.

§. 1044. Sed uti Germanis rapina semper visa est delictum publicum: ita & hodie paene ubique criminaliter ex ea agitur, nec locum habet actio in quadruplum. (§. 1042.). Secundum constitutionem sane criminalem & mores raptor rei, vel minimae, gladio feritur, graffatoris cadaver praec-

praeterea rotae in via publica illigatur: latro crurifragio plectitur. *Const. Crim. Art. 126. Et arg. Art. 137.* Poena in viam facti iure romano statuta (§. 1040) fere extra usum est; male quidem, vt docet I. H. Boehmer *in diss. de poena sibi ius dicentis sine iudice cap. 2.*

TIT. III.

DE

LEGE AQVILIA.

§. 1045.

Damnum iniuria datum quid?

Tertium delictum est *DAMNVM INIVRIA DATVM*, quod vindicatur ex LEGE AQVILIA, (§. 1014.) *DAMNVM* vero *INIVRIA DATVM* est *delictum*, quo homo liber rem alienam corrumpit. Nam si feruus, (olim & filiusfamilias,) delicto priuato quocumque alterum laesisset, id quidem NOXIAE, sin quadrupes nocuisset, PAVPERIEL nomine veniebat ICTIS.

An solo dolo datum huc pertineat?

§. 1046. Quum ergo *iniuria* *damnum datum* esse oporteat, (§. 1045.) *iniuria* autem *factum* dicatur, quod non iure factum: §. 2. *Inst. h. t.* sequitur, I. vt ex lege Aquilia teneatur non modo, qui dolo, sed & qui culpa, *damnum intulit*, §. 2. 3. 14. *Inst. h. t.* etiam leuissima, L. 44. *pr. ff. h. t.* veluti, si quis imperitia artis, quam pro-

profitetur, aliquid egit, vel infirmitatis suae parum memor aliquid suscepit, quo alteri nocetur. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. *Inst. L. 5. L. 6. L. 7. L. 8. L. 30. L. 31. L. 44. pr. ff. h. t.*

§. 1047. Contra II. ex lege hac non tenetur, qui, iure suo usus, alteri damnum dedit, veluti, qui moderamine inculpatae tutelae adhibito, (ita enim vocatur in *L. 1. C. unde vi.*) adgressorem vel latronem occidit. §. 2. *Inst. L. 4. L. 29. §. 7. L. 45. §. 4. ff. h. t.* Is vero id moderamen adhibuisse intelligitur, qui (1) adgressorem iniusta vi irruentem, (2) imminente vitae, corpori vel rebus periculo, (3) in continenti, (4) tuendi sui causa, occidit. *L. 4. L. 5. pr. L. 45. §. 4. ff. h. t. L. 3. ff. de iust. Et iur.*

§. 1048. Similiter, nec III. qui casu fortuito damnum dedit, reus est. §. 3. *Inst. h. t.* quia casum nec in contractibus nec in delictis quisquam praestat. (§. 761.)

§. 1049. Quum vero omnem deminutionem patrimonii lex Aquilia vindicet: (§. 1045.) sequitur, IV. ut directe ex ea lege actio non dequitur, si liber homo vulneratus sit; *L. 13. ff. h. t.* V. ut contra ea competat, si corpore corpori nocitum, patrimoniumque alterius imminutum sit, ad quem casum proprie verba legis Aquiliae pertinebant. §. *ult. Inst. h. t.*

§. 1050. Ceterum tria potissimum fuere legis Aquiliae capita, quorum primo cautum, ut si quis

Andamnum alteri illatum ab eo, qui iure suo utitur?

Andamnum casu datum?

Andamnum, quo non patrimonium, sed vita laeditur?

Capita legis

Aquiliae quis

quis seruum seruamue, alienum alienamue quadrupedemue pecudem iniuria occiderit, is tantum domino aes dare damnas sit, quanti id in eo anno plurimi fuerit. L. 2. pr. ff. h. t.

Caput I.
quae
damna
vindi-
cet?

§. 1051. Ergo primum caput vindicabat damnum non quoduis, sed I. OCCIDENDO datum. L. 7. §. 1. 2. ff. h. t. II. non in re quauis, sed in SERVIS aut PECVDIBVS aut QVADRVPEDIBVS, *) L. 2. §. 2. ff. h. t. §. 1. I. h. t.

*) Iureconsulti, quoties ex arte loquebantur distinguebant quadrupedes, pecudes, & bestias. Quadrupedes sunt, quae dorso & collo domantur, id est, quae farcinas vehunt & trahunt. Vlpian. *Fragm. tit. 19. §. 1. Pecudes, quae gregatim pascuntur*: Reliqua animalia bestiae vocabantur. Bynkersh. *de reb. manc. cap. 6. p. 119. sq.*

Quo-
modo
vindi-
cet?

§. 1052. Adeoque ex hoc primo capite datur actio poenalis, domino, vel ei, cuius ex iure in re interest, L. 11. §. 9. 10. ff. h. t. quique damnum passus est, aduersus occidentem, non eius heredem, (§. 1016. II.) §. 9. *Inst. h. t.* vel contra plures in solidum, L. 11. §. 2. ff. h. t. ad praestandum tantum, quanti ea res eo anno proxime elapso plurimi fuit, ita, vt omne commodum, quod intra proximum annum pretiosorem facere potuisset seruum, ad aestimationem eius accedat. L. 23. §. 6. ff. h. t. *Exempla* sunt in L. 22. §. 1. L. 23. pr. §. 1. 2. ff. §. 10. *Inst. h. t.*

§. 1053. Secundum caput, & ab usu recep- **Caput 2.**
 sit, & hodie ignotum est: §. 12. *Inst. L. 27. §. igno-*
 4. ff. *h. t.* quamvis vero simillimum videatur, **tum.**
 eo capite vel de seruo corrupto, vel de effusis,
 & deiectis egisse Aquilium, vel etiam plura,
 quam tria huius legis capita fuisse. Vid. Byn-
 kersh. *Obs. lib. 1. cap. 13.* & quae disputavi-
 mus in *Antiq. nostr. Rom. h. t. §. 9. sequ.*
edit. nov.

§. 1054. Tertio cautum fuerat, vt si quis **Caput 3.**
 alias res, praeter hominem, aut quadrupedem,
 aut pecudem, occiderit, vel si quis alteri dam-
 num dederit vrendo, frangendo, rumpendoue
 iniuria, is tantum aes domino dare damnas
 esset, quanti ea res fuerit in triginta diebus
 proximis. L. 27. §. 5. ff. *h. t.*

§. 1055. Quare ex hoc capite vindicabatur **Quae**
 damnum I. in alia re, quam seruo vel pecude **damna**
 vel quadrupede, II. non solum occidendo, sed **vindica-**
 & quouis modo corrumpendo illatum. §. 13. **rit?**
Inst. h. t. L. 27. §. 13. ff. h. t.

§. 1056. Ergo ex hoc capite dabatur actio **Quo-**
 domino, eiue, cuius ex iure in re intereat, **modo?**
 II. §. 10. ff. *h. t.* aduersus occidentem res alias,
 praeter seruum & pecudem aut quadrupedem,
 vel aliud quaecumque damnum inferentem, in
 tantum, quanti res intra triginta dies proximis
 plurimi fuerit. d. L. 27. §. 4. ff. *h. t.* Nec ta-
 men vilo modo haec actio infamat. L. 1. ff.
de his, qui not. infam. §. 1057.

Actio §. 1057. Addenda adhuc tria veluti corollaria: I. si liber homo vulneratus sit, eum ex hoc tertio capite non directam, sed vtilem actionem habere, non ad aestimationem, sed ad id, quod interest, in quod & operarum cessantium, & impendiorum, non autem doloris, cicatricum, & deformitatis, aestimatio venit. L. 13. ff. h. t. L. 3. ff. si quadr. paup. fecis. dic. L. ult. ff. de effus. & deiect.

Ex L. Aquilia §. 1058. Alterum est, II, quod ex hac actione lis inficiendo creuerit, adeoque, qui negasset delictum, dupli reus fuerit, §. 26. Inst. de act. L. 2. §. 1. ff. de L. Aquil.

Actio §. 1059. Postremum, III. quod si corpore directa, corpori damnum datum esset, competierit *actio utilis*, in factum. ex L. Aquilia directa; si corpori, sed non corpore, *actio utilis*; si nec corpori, nec corpore, *in factum*. (§. 1049.) §. ult. Inst. h. t. L. II. ff. de praescr. verb.

Vfus §. 1060. Moribus nostris simpliciter agitur ad hodiernus. id, quod interest, praestandamque veram rei aestimationem. Nec ergo capita legis differunt, nec quanti ea res ante fuerit, spectatur, nec corporine corpore, an alio modo, damnum illatum sit, quaeritur, nec lis inficiendo crescit. Si tamen dolus accedat, praeter aestimationem actori praestandam & poena, vel statutis expressa, vel arbitraria, locum habet. Vnde verissima eorum sententia, qui hodiernam actionem non ex lege
Aqui-

Aquila, sed ex iure patrio, vel aequitate naturali, superesse statuunt. Quamvis, quae moribus hodiernis applicari possunt, ea in foro hodiernum observari, nemo temere negaturus sit. Sic v. gr. etiamnum observantur, quae diximus in §. 1057. de vulnerato libero homine. In Germania tamen etiam pro dolore aliquid adiudicatur vulnerato. *arg. Const. Crim. Art. 20.*

TIT. IV.

DE

Insuper
INIVRIS.

§. 1061.

Quartum delictum privatum est INIVRIA, iniurta (§. 1014) quo vocabulo hic non deno- quid? tatur omne, quod non iure fit, uti in L. Aquilia, (§. 1046.) sed quoadvis dictum, factumve, ad alterius contumeliam dolo malo directum. *pr. Inst. h. r.*

§. 1062. Quum ergo contumelia haec vel dic- Verba- tis, vel factis alteri fiat: (§. 1061.) sequitur, ut lis & iniuria sit vel VERBALIS, vel REALIS, §. 1. *realis.* *Inst. L. 1. §. 1. ff. h. t.* Ad priorem etiam iniuria scripta & famosus libellus, id est, integrum scriptum, ad alterius infamiam editum, siue ἀνωμυον, siue ψευδάνωμον, siue nomine auctoris insignitum, L. 5. §. 9. ff. h. t. L. vii. C. de famos. libell. refertur.

Ce

§. 1063.

Simplex & atrox §. 1063. Quumque & maior & minor possit inferri contumelia, iniuria in SIMPLICEM & ATROCEM diuiditur, §. 9. *Inst.* L. 7. §. 7. 8. L. 8. L. 9. ff. h. t. & haec vel ex facti atrocitate, vel ex loco, ubi contumeliose quis habitus est, vel ex persona, cui illata, aestimatur. §. 9. *Inst.* L. 7. §. ult. ff. h. t.

Supponit dolum vel animum iniuriandi. §. 1064. Quum porro dolose illatam esse oporteat iniuriam: (§. 1061.) sequitur, I. ut sine animo iniuriandi ea non committatur. L. 5. C. L. 15. §. 13. L. 32. L. 33. ff. h. t. II. Ut furiosi, impuberes, alique doli incapaces. iniuriarum rei esse nequeant L. 3. §. 1. ff. h. t. III. Ut, qui per iocum quid facit, L. 3. §. 3. ff. eod. vel IV. seruum suum percussurus, liberum hominem percussit, L. 3. §. 4. L. 4. ff. h. t. vel V. corrigendi emendandique animo quid dixit fecitque, L. 5. §. 3. ad L. Aquil. L. 15. §. 39. ff. h. t. iniuriam fecisse haud praesumatur, quamvis haec praesumptio veritati & probationi actoris cedat. Exemplum de magistratibus est in L. 32. ff. h. t.

*Contumeliam an committatur
an deest facti potestas iniuriandi
capite, nec ne; aut peritiam
est doli capax. Reg. jur. III.*

Quis agere possit? §. 1065. Quia etiam, quod in alterius contumeliam vel fit, vel dicitur, iniuria est, (§. 1061.) perinde sane est, VI. siue quis directe iniuria affectus, siue per latus alterius e familia sua, v. c. filii, serui, immo & sponsae, multoque magis vxoris, petitus sit. L. 18. §. 4. 5. L. 15. §. 35. Et sequi, L. 41. ff. h. t. VII. Ut tunc pater ob iniuriam filio; maritus ob vxori; spon-

sponsus ob sponsae; dominus ob seruo illatam recte agat. §. 2. *Inst.* L. 1. §. 3. *Et* §. *ult. ff. h. t.* non autem vxor ob maritum, nisi & in illius simul contumeliam comparata sit iniuria. §. 2. *Inst.* L. 2. L. II. §. 8. *ff. h. t.*

§. 1066. Aduersus iniurias varia iuris remedia inuenta; nimirum actiones ex LL. XII. tabb., praetoria, ex lege Cornelia, persecutio criminalis, & retorsio.

§. 1067. Ex legibus XII. tab. ob membrum ruptum *talio* erat, ob alias iniurias poena pecuniaria XXV. assium obtinebat *Gell. noct. At. lib. 10. cap. 1.*

§. 1068. Sed Praetor hanc actionem in d. comperere voluit, quod actor aestimat, & iudiciali aequum videtur. §. 7. *Inst. h. t.*

§. 1069. ACTIO ex lege Cornelia de iniuriis CIVILIS non datur omnibus, iniuriam quamcumque passis, sed cum quis *pulsatus, verberatus**) vel eius domus vi introita est, L. 5. *pr. ff. §. 8. Inst. h. t.* ad poenam vel priuatam, L. 37. §. 1. D. *h. t.* vel publicam extraordinariam. L. 12. §. 4. D. *de accus. Et inscript.*

*) *Verberare* est cum dolore: *pulsare* sine dolore ignominiae causa caedere. L. 5. §. 1. *ff. h. t.*

§. 1070. Denique & persecutio extraordinaria criminalis datur ad poenam arbitrariam infigendam. §. 10. *Inst. h. t.* L. *ult. D. h. t.*

Persecutio criminalis.

Duratio har. act. §. 1071. Actio iniuriarum Praetoria elapso anno cessat, L. 5. C. de iniur. ex lege Cornelia ad poenam priuatam post triginta, actiones denique ad poenam publicam post viginti annos expirant. L. 42, §. 1. D. de procurat. l. 3. C. de praescript. XXX. vel XL. annor. L. 12. C. ad L. Cornel. de fals.

Retorsio ex-
tra iudicialis.
quid? §. 1072. Extra iudicium per mores seculi & RETORSIONE ut licet. (§. 1066.) qua quis iniuriam verbalem in continenti retorquendo in illum, qui eam euomuit, contumeliam a se amolitur. L. 14. §. 6. ff. de bon. libert. L. 25. ff. de procurat. Sed quum haec ad priuatam iudicium comparata sit: facile patet, ea omnem actionem exstingui.

Vfus hodie-
nus. §. 1073. Hodie ex iniuria reali aut agitur actione aestimatoria aut ad poenam publicam; ex verbali aut aestimatoria, aut ad poenam publicam, coniunctam vel cum recantatione vel deprecatione vel honoris declaratione. Io. Christoph. Koch. Instit. iur. crim. §. 467.

Poena libelli famosi. §. 1074. Poena libelli famosi ex C. C. C. art. 110. est poena talionis, si crimen obiectum falsum est; sin verum, arbitraria. Sed prior poena in praxi non obtinet.

Actio-
nes iniu-
riarum
quomo- §. 1075. Ceterum hae persecutiones omnes expirant I. retorsione: (§. 1072.) II. praescriptione, (§. 1071.) III. remissione, siue expressa L. 17. §. 1. ff. de pact. L. 11. §. 1. L. 17. §. 1. ff.

*) Doctores illam nouo nomine vocant actio-
nem ex syndicatu. Sed qui poterit ex quasi
delicto conueniri iudex, quum potius, qui
eius sententia se laesum putat, adpellatione
sibi consulere debuisset? Eleganter respondet
vir doctissimus, Casp. Ziegler in *dicassice*
concl. 45. §. 5. ex omiſſa adpellatione ius qui-
dem naſci parti aduerſae, eatenus, vt senten-
tia retractari nequeat, niſi plane nulla fit: ſed
id non excuſare imperitiam iudicis, male qui
tulerit ſententiam.

II. Ob
effuſa
vel de-
iecta.

§. 1078. Deinde *ex quaſi delicto* tenentur II.
habitatores coenaculorum, ſeu domini, ſeu in-
quilini, ob DEIECTA vel EFFUSA a quocum-
que, quibus damnum datum praetereuntibus. §.
1. *pr. Inſt. h. t.* A culpa enim alieni non vi-
dentur, qui homines ſocordes & proteruos re-
cipiunt in familiam. L. *pen. §. 2. ff. de hiſ qui*
effud. vel deiecerint.

Actio
inde na-
ta.

§. 1079. Datur ergo hiſ, quibus nocitum,
eorumque heredibus, L. 5. §. 5. *ff. h. t. actio*
in factum L. 5. §. 5. *ff. de hiſ qui effud. vel*
deiec. contra dominum vel inquilinum aedium,
non eorum heredes, (§. 1017. III.) L. 5. §. 5.
ff. cod. nec contra hoſpidem, L. 1. §. 9. L. 5. §. 1.
ff. cod. aduerſus plures in ſolidum, *) L. 1. §.
ult. L. 2. L. 3. L. 4. L. 5. pr. ff. cod. I. ad
praestandum duplum, ſi damnum ſit aeſtimabile,
§. 1. *Inſt. h. t. L. 1. pr. ff. cod. II. in L. aureos*
vero actori adplicandos, ſi liber homo occiſus,
L. 1. §. 5. *ff. h. t. vel III. ſi ei nocitum*, ad *re-*
ſtandendum ſoſtrum, impenſas, & id, quod in-
terest. (§. 1057.) L. 3. §. 5. L. *ult. ff. cod.*

* Vno tamen solvente reliqui liberantur, *dict.*
 L. 5. *seq.* quod secus in actionibus poenali-
 bus ex delicto. (§. 1017.) L. 11. §. 2. *ff. ad*
 L. Aquil.

§. 1080. Haec actio *in factum*, si ad quin- Fius na-
 quaginta aureos instituitur; annalis est, & nec tura.
 heredi, nec in heredem, competit: L. 5. §. 5.
ff. eod. §. 1. *Inst. h. t.* alias ob reliqua damna
 & perpetua est actio, & heredibus datur. (§.
 1079.) L. 5. §. 5. *ff. eod.*

§. 1081. Quasi delinquere etiam videtur: III. III. Ob
 qui aliquid supra eum locum, quo vulgo iter suspen-
 fit, SVSPENSVM, vel POSITVM, habet, cu- sum vel
 ius casu alicui noceri possit, L. 5. §. 6. *ff. eod.* positum

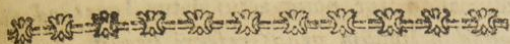
§. 1082. Ex hoc etiam quasi delicto datur Actio
 actio popularis IN FACTVM, cuius e populo indenā-
 aduersus eum, qui posuit, vel suspendit, non ta.
 aduersus habitantem, vel ad decem aureos actori
 adplicandos, L. 5. §. 6. §. 12. §. *vit.* *ff. eod.*
 vel seruum, qui insciente domino posuit suspen-
 ditue, noxae dedendum. L. 2. *pr. ff. de nox. act.*

§. 1083. Si filiusfamilias, seorsum a patre ha- Quid si
 bitans, ex his quasi delictis reus factus est: pater filius se-
 quidem ex his filii factis conveniri nequit. §. 2. orsum a
Inst. h. t. L. 58. *ff. de R. I.* condemnato ta- patre
 men filio, actio rei indicatae victori aduersus habitet
 patrem datur, vt satisfaciat ex peculio. L. 57. *ff.*
de iudic. L. 3. §. 11. *ff. de pecul.*

IV. Nav- §. 1084. Quasi ex delicto etiam competit ac-
tarum, tio IV. aduersus NAVTAS, CAUPONES, STA-
caupo- BVLARIOS, ob damnum in rebus viatorum vel
num, stabula- hospitem datum. Sed tu nota, contra eos agi
riorum posse I. ex vero delicto, si ipsi damnum dede-
quorum rint; (§. 1099.) II. ex quasi delicto, si a famu-
familia lis eorum damnum datum, §. *ult. I. h. t.* III.
pecca- uit. ex locacione conductione, si culpa lata aut leui
tatis, cauponis aut stabularii accederit; (§.
894.) IV. ex quali contractu, siue ex *facto re-
ceptionis. L. 1. pr. §. 2. §. 6. 7. §. ult. L. 3.
§. 1. 4 L. 5. §. 1. D. nauit. caup.*

V. Ob §. 1085. Sunt & alia quasi delicta, hic omif-
miseri- fa, veluti V. MISERICORDIA intempestiva, qua
cordiam alteri nocitum. *L. 7. pr. ff. depos.* VI. CONNI-
intem- VENTIA, qua quis patitur delictum fieri, quod
pesti- & poterat & debebat prohibere. *L. 451 pr. ff.*
nam et- *ad L. Aquil.* Ex quibus itidem actio in factum
VI. Con- concedi posse videtur.
niven-
tiam.

Vfus §. 1086. Haec omnia nec a foro nostro alie-
hodier- na sunt, praeterquam quod actiones populares,
nus. actiones in duplum, & poenales, ad poenam
actori adplicandam comparatae, hodie non fre-
quentantur. Hinc ex his factis hodie tantum
agitur ab iis, qui damnum passi, in simplum, vel
in id, quod interest.

TIT. VI.

D E

A C T I O N I B V S .

§. 1087.

Omne ius vel ad PERSONAS, vel ad RES, Con-
vel ad ACTIONES pertinere, iam supra nexio.
mondimus. (§. 60.) Explicatis ergo iuribus
personarum & rerum; de ACTIONIBVS agen-
dum erit.

§. 1088. ACTIO autem est *medium legiti-* Actio-
num, persequendi in iudicio iura, quae cui- nis defi-
que competunt. (§. 289.) nitio.

§. 1089. Actiones primo a *sine* diuiduntur in Actio-
PETITORIAS, quibus ius ipsum persequimur, num pri-
& POSSESSORIAS, quae possessionis causa in- mo diui-
fituuntur. sio a

§. 1090. Si *nomen* actionum respicimus, in Secun-
NOMINATAS & INNOMINATAS abeunt. In- da diui-
nominatae sunt ACTIONES INFAC- sio a vo-
SCRIPTIS VERBIS & CONDICTIONES EX LE- mine.
GE. Nimirum sunt actiones, quae lege expres-
se dantur; sunt quae a Ictis, aequitate suadente,
introducetae fuerunt. (§. seq.) Actioni, quae
lege expresse conceditur, plerumque nomen
suum peculiare & proprium est. Cum tamen

aliquando lege noua actio datur, quae ad ali-
quod actionum genus referri nequit, ideoque
§. 409 *nomine caret*, hoc casu **CONDICTIO EX LEGE**,
illa scilicet, quae actionem dedit, instituitur.
Actio a iuris peritis inuenta, duplicis generis
est. Vel enim actio lege data, *retento nomine*
ad aliam speciem prolata est, vel noua actio,
nomine peculiari carens, inuenta. Si prius: **AC-**
TIONEM VTILEM habes, de qua §. seq. Si
posterius: **ACTIO IN FACTVM** (voce largius
accepta) adest. **L. 3. L. 14. §. 3. D. de P. V.**
Haec vel **IN FACTVM PRAESCRIPTIS VER-**
BIS est, vel **IN FACTVM SIMPLICITER &**
STRICTE, prout vel ex contractu innominato,
vel ex alio fonte oritur. **L. 11. D. eod.** Christ.
Frig. Georg. Meiffieri *diff. de in factum actio-*
nibus, & Christ. Frid. Glück *diff. de vita restit.*
in int. praetoriae pag. 13.

Tertia a §. 1091. *Fundamentum* actionum & quidem
funda- *remotum* tertiam diuisionem creat. Quae enim
mento *ex ipsa lege* ciuili oriuntur, **CIVILES**, quae ex
remoto *ediētis magistratuum*, **HONORARIAE** vocantur,
& quidem **PRAETORIAE** si ex ediēto Praetoris,
AEDILITIAE si ab Aedilium iurisdictione pro-
fectae sunt. §. 3. & 8. **I. h. t.** Ciuiles actio-
nes porro vel **DIRECTAE** sunt, vel **VTILES**.
Directa actio dicitur, quae in expressis verbis
legum nititur; *utilis*, quae a Ictis ad aliam spe-
ciem, ob aequitatem, est producta. **L. 19. D.**
de P. V. L. 47. D. de negot. gest. L. 37. D.
de

de O. & A. L. 22. D. de aqu. & aqu. plu. L. 5. §. 9. de const. pec. (§. 55.) Nonnumquam tamen, alio plane sensu, actio *directa* adpellatur, quam quis, cessione interueniente, tamquam *procurator in rem suam* mouet; (§. 923. & 991.) *utiliter*. vero agere dicitur, qui actionem, sibi quidem cedendam, vere tamen non cessam *suo nomine* instituit. Sic hereditatis & actionis emtor, cessione facta, directe; cessione non interueniente, *utiliter* agit. L. 16. D. de pact. L. 8. C. de hered. vel act. vend. vide quoque L. 18. C. de legat. & L. 2. C. de contrar. tut. indic.

§. 1092. Quarta distinctio a *fundamento* proximo desumta est. Hoc enim vel *ius personarum* a fundamento proximo est, vel *ius rerum*. Si prius, actiones dicuntur *PRAEIVDICIALES*; si posterius, aliae *REALES* sunt, quae & *VINDICATIONES* vocantur; aliae *PERSONALES*, quae & *CONDICTIONES* adpellantur. Illae ex iure in re, hae ex iure ad rem oriuntur (§. 284.) §. 1. *Inst. h. t.* *).

*) Nec tamen ideo negamus, dari mixtas, quales esse iudicia tria diuisoria, & hereditatis petitionem, alibi demonstrauimus. (*Pand. Part. II. §. 63.* *) Nec ideo mixta definit esse actio, quae vel ad realem, vel ad personalem, accedit proprius.

§. 1093. Actiones praeiudiciales sunt: actiones *DE LIBERTATE & INGENUITATE*; (§. 84) *DE FILIATIONE & PATRIA POTESTATE*. (§. 106.)

§. 1094.

Actiones praeiudiciales.

Quot
actiones
in rem?

§. 1094. Quum actiones IN REM ex iure in re nascantur, (§. 1092.) ius vero in re vel ex DOMINIO, siue pleno, siue minus pleno, vel ex HEREDITATE, vel ex SERVITUTE, vel denique ex PIGNORE competat: (§. 285. II.) consequens est, I. vt totidem sint actionum realium species, partim ciuiles, partim praetoriae.

Earum
natura.

§. 1095. Quum porro *ius in re* sit facultas homini in rem competens, sine respectu ad certam personam: (§. 284.) sequitur II. vt actio in rem detur aduersus possessorem quemcunque, L. 25. pr. ff. de O. & A. pro quo & is, qui dolo possidere desit, habetur. L. 131. L. 150. L. 157. §. 1. ff. de R. I. L. 27. ff. de R. V. III. Vt is, quid possidet, numquam in rem agere possit, praeterquam *unico casu* *) §. 2. Inst. h. t. IV. vt dominus rem suam condicere, vel actione personali petere nequeat, excepta condicione furtiua, de qua supra. (§. 1030. *) §. 14. Inst. h. t.

*) Vnicus hic casus ex veriori sententia in actione negatoria quaerendus. Et ita hunc §. 2. Inst. h. t. interpretatur Theophilus. Vid. Huber. Prael. ad Inst. h. t. §. 6.

Actio-
nes ex
specie-
bus iu-
ris in re.

§. 1096. Ex dominio oritur REI VINDICATIO & ACTIO PVBLICIANA; (§. 344. & 345.) ex iure hereditario HEREDITATIS PETITIO, (§. 704. sqq.) & QVERELA INOFFICIOSI; (§. 534. seqq.) occasione seruitutum actio CONFESSORIA & NEGATORIA; §. 388. sqq.) ex iure

lure pignoris ACTIO SERVIANA & QVASI
SERVIANA. (§. 722. sq.)

§. 1097. Sequuntur actiones in PERSONAM. Actio-
nae ex iure ad rem nascuntur, (§. 1092.) §.
15. *Inst. h. t.* nes in perso-
nam.

§. 1098. Quum ergo IVS AD REM fit facul-
tas, competens personae in personam, ad ali-
quid praestandum: (284.) sequitur, I. vt actio-
nes personales non dentur aduersus quemcunque
possessorem, *) sed aduersus eum, qui nobis
obligatus est. (§. 725.) L. 25. *pr. ff. de O. &*
A. §. 1. Inst. h. t. II. Vt omnes nascantur ex
obligatione, (§. 724.) non autem mere natu-
rali, sed ea, cui vel praetor, vel ius civile, ad-
fuit. (§. 747.) §. 2. 3. *Inst. h. t.* Earum
natura.

*) Quaedam exceptae, quae, quum sint perso-
nales, tamen aduersus tertium possessorem
dantur, vocatae ideo IN REM SCRIPTAE.
Quales sunt actio Pauliana, quod metus
caussa, noxae, ad exhibendum, aquae plu-
viae arcendae, L. 9. §. ult. *ff. quod met.*
causs. L. 3. §. 3. ff. ad exhib. de quibus
suo loco.

§. 1099. Quumque ex obligatione nascantur
hae in personam actiones: (§. 1098. II.) ea
vero aliquis nobis vel immediate ex acqutate,
vel mediate ex facto obligatorio, conuentione
solicet, vel delicto, oriatur: (§. 730. sequ.) ac-
tiones quae in personam partim ex acqutate,
partim ex facto obligatorio, proficiuntur. Quatu-
plices?

I. Actio-nes ex sola aequitate
 Huc pertinet I. actio ad EXHIBENDVM, ex sola aequitate sine facto obligatorio nata, L. 3. §. penult. ff. L. 7. C. ad exhib. L. 2. §. 5. ff. de aqu. quot. & aestiv. quae datur illi, cuius spectatum interest, aduersus quemcumque possessorem, (§. 1098. *) ad rem mobilem, de qua lis est, eiusque causam exhibendam, vel si dolo non exhibeatur, ad praestandum id, quod interest. L. 3. §. 9. L. 9. §. penult. L. 10. seq. ff. ad exhib. II. Actio in factum DE EDENDO, L. 4. §. 1. ff. de edendo. quae datur aduersus argentarios, non aduersus eorum heredes, ad edendas rationes, vel praestandum id, quod interest. L. 4. pr. L. 6 L. ult ff. de edendo. III. ACTIO REDHIBITORIA & QVANTI MINORIS (§. 734).

*müller prom.
 §. 8. ad exhib.
 actio §. 3.
 §. 73.*

Quod metus causa.

§. 1101. Porro ex aequitate dantur actio QVOD METVS CAUSA, (§. 1006.) de DOLO MALO, (§. 1008.) & ACTIO MINORIBVS COMPETENS, quae nomine singulari desinitur. (§. 1009.)

Condictio sine causa & actio Paulliana.

§. 1102. Ex aequitate, vel forsan, quasi contractu, nascitur porro VI. CONDICTIO sine CAVSSA, de qua supra, (§. 957.) VII. ACTIO PAVLIANA, seu reuocatoria de qua videtur. Pand. quae in fraud. credit. Huic similes sunt actiones FAVIANA & CALVISIANA, de quibus §. 1134 VI. Denique VIII. ex aequitate est celebris illa condictio ex L. 32. D. de reb. cred.

cred.

cred. quae datur mihi, si quis me & Titium mutuam pecuniam rogans, illam mea opera accepit, putans a Titio accipere; ad pecuniam illam mihi restituendam *).

*) conf. Wolfg. Ad Lauterbachii *diff. ad h. t.* & Io. Lud. Conradi *de Iuuentiana conditione. quae est in L. 32. D. de reb. cred.*

§. 1103. Mediate ex FACTO OBLIGATORIO III. Ex nascuntur actiones tam ex CONVENTIONE, quam obligatio ex DELICTO (§. 731.) Quumque conventiones factio in pacta & contractus; (§. 745.) pacta in nuda & non nuda, (§. 747.) diuidantur: ex pactis nudis olim nulla actio nascebatur. (§. 747.) Hodie alii inde concedunt conditionem ex stipulatu, alii conditionem ex lege, alii conditionem ex moribus. Hub. *Prael. ad Dig. L. 2. tit. 19. §. 11.* Schilt. *Exerc. 8. §. 5.* Sed nomine actionis non opus est, quum satis constet actionem dari.

§. 1104. Pactum non nudum vel LEGITIMVM Et quidem est, vel PRAETORIVM, vel ADIECTVM. Legitimo lex; praetorio Praetor adiicit (§. 747. **) pacto legitimo & LEGITIMIS ergo omnibus nascitur conditio adiecto ex lege, de qua (§. 1090.) ADIECTA eamdem adiecto pariunt actionem quae ex contractu b f cui insunt, oritur, *L. 7. §. 5. ff. de pact. L. 69. ff. pro soc L. 79. ff. de contr. emt. L. 4. ff. de leg. commiss. L. 6. ff. de in diem add.*

§. 1105. PRAETORIA pacta sunt hypotheca, Ex con- constitutum, & delatio iurisiurandi extraiudi- citato.

cialis, seu voluntarii (§. 747. **) *Ex hypotheca*, quia non traditur, & tamen ius in re producit, nascuntur actiones non personales, sed reales, *Seruiiana & quasi Seruiiana vel hypothecaria*, de quibus supra. (§. 722. sequ.) *Ex pacto CONSTITVTI* *) *actio DE CONSTITVTA PECVNIA* (§. 847)

Ex iure-
iurando.

*) Non amplius in vsu est *ACTIO RECEPTITIA*, quae dabatur creditori aduersus argentarium, pro se alioque constituentem, eiusue heredem, ad rem quamcunque, siue fungibilem sine non fungibilem, quae constituta sit, soluendam. Theoph. ad §. 8. *Inst. h. t.* Salmf. de modo vsur. cap. 16. Nam eam actionem in alteram de constituta pecunia transfudit Imperator. L. 2. *C. de const. pecun.*

Ex con-
tracti-
bus.

§. 1106. *IVRISVRANDI* voluntarii delati olim iure stricto non maior effectus erat, quam pacti nudi. L. 39. §. 1. ff. de iurciur. Sed et postea adfistebat Praetor, actionemque *IN FACTVM* ex *IVREIVRANDO* dabat ei, qui reo deferente voluntarium iusiurandum praestiterat, sibi deberi, aduersus deferentem, ad soluendum id, de quo iuratum fuerat. §. 11. *Inst. h. t.*

§. 1107. Sequuntur *CONTRACTVS*, ilque vel *VERI*, vel *QVASI CONTRACTVS* (§. 748.) *Veri* vel *nominati* sunt, vel *innominati*: (§. 749) itidemque vel *reales*, vel *verbales*, vel *literales*, vel *consensuales* (§. 750.)

Ex reali-
bus.

§. 1108. *REALES* sunt quatuor, *MVTVVM*, *COMMODATVM*, *DEPOSITVM*, *PIGNVS*. (§.

764.) Ex MUTVO datur *condictio certi*, vel *actio ex mutuo* de qua §. 769. Ex COMMODATO *actio commodati, directa, & contraria*, de qua §. 776. seq. Ex DEPOSITO *actio depositi directa & contraria*, de qua §. 787. seq. Ex PIGNORE *actio pignoratitia vel contra*, de qua §. 797. seq. De *Saluiano & quasi Saluiano* interdicto infra erit dicendi locus.

§. 1109. Ex VERBORVM OBLIGATIONIBVS nascitur *condictio certi & incerti ex stipulatu*, de qua §. 809. Ex LITTERARVM OBLIGATIONE *condictio ex chirographo*, de qua §. 857.

§. 1110. Contractus CONSENSVALES sunt ^{§.} EX CONSENSUALIBUS. *EMPTIO VENDITIO*, ex qua nascuntur actiones *empti & venditi*, de quibus §. 874. seq. *LOCATIO CONDUCTIO*, ex qua dantur actiones *locati & conducti*, de quibus §. 893. seq. contractus *EMPHYTEVTICVS*, qui producit *actionem emphyteuticariam utrimque directam*, de qua §. 903. seq. *SOCIETAS*, ex qua fluit *actio pro socio*, de qua §. 916. denique *MANDATVM*, ex quo oritur *actio mandati directa & contraria*, de qua §. 929. seq.

§. 1111. Hactenus contractus NOMINATI: Et innominatis. Ex INNOMINATIS omnibus (§. 749.) vna ac generalis ACTIO in FACTVM PRAESCRIPTIS VERBIS nascitur. (§. 801.) Qua etiam occasione CONDICTIO CAUSA DATA CAUSA NON SEQVUTA nascitur, de qua supra. (§. 957.)

Ex quasi contractibus. §. III2. Sequuntur QVASI CONTRACTVS, quales sunt NEGOTIORVM GESTIO, ex qua nascitur *actio negotiorum gestorum, directa & contraria*: (§. 940. sq.) TVTELA, ex qua nascitur *actio tutelae, directa & contraria*: (§. 943. seq.) ADMINISTRATIO HEREDITATIS COMMVNIS, ex qua nascitur *actio familiae erciscundae*: (§. 708.) ADMINISTRATIO REI COMMVNIS SINGVLARIS, ex qua oritur *actio communi diuidendo*, (§. 949.) quamuis hae quodammodo mixtae sint: (§. 1092.) HEREDITATIS ADITIO, ex qua nascitur *actio personalis ex testamento*: (§. 952.) INDEBITI SOLVTIO, vnde *condictio indebiti*: (§. 956.) RECEPTIO RERVM a nautis, cauponibus, stabulariis facta, vnde *actio in factum de recepto*, de qua (§. 1084.) CVRATIO FVNERIS, ex qua *actio funeraria* datur ei, qui sumtus in funus alienum fecit, eiusque heredi, aduersus eum, ad quem res pertinet, eiusue heredem, ad impensas illas in primis restituendas. L. 14. L. 15. ff. de religiof.

Ex delictis. §. III3. proxima sunt DELICTA, (§. 1103.) eaque vel *vera*, vel *quasi delicta*; vel *publica*, vel *priuata*. vel *ordinaria*, vel *extraordinaria*. (§. 1013. fqq.) De *publicis* infra titulo 18; de *extraordinariis* ad Pandectas; de *priuatis* hic erit agendum.

hisque tum ve- §. III4. Talia sunt FVRTVM, ex quo *condictio furtiua* (§. 1030.) & *actio furti* (§. 1031.)

ad §. 1112. in fine.

Impensas funebres dicuntur, sine
quibus funus defuncti honeste
duci ad sepeliri non potest, sub qui-
bus nulla ratione comprehendi
queant impensas in inventarium
ad divisionem relictae hereditatis
facto, quo quippe fuit post
funus jam dictum, corpusque
sepultum, etsi in concursu cre-
ditorum pari privilegio gau-
deant. Impensas in inventarium
bonorum & funus defuncti
debitoris facta, in illo hinc
preferantur. Müller prompt. jur.
Vide: funus §. 22.

V. TT. VI.

ASI CONTRACTUS,
M GESTIO, ex qua
gestorum, dicitur
TITELA, ex qua
& contrarius.
ATIO HEREDITATIS
noscitur actio familiae
ADMINISTRATIO
S, ex qua oritur
§. 149. quoniam
ut: (§. 209.)
na nalcitur actio
952.) INDEBITUM
indobiti: (§. 91)
antis, capite, &
factum de resp.
RATIO FUNEBRES, a
ur ei, qui funus in li-
e heredi, solentis em-
insue heredes, ad in-
stituendas. L. 11. L.

DELICTA, (§. 105.)
si delicta; vel patim
ria, vel extraordinaria.
delicta infra titulo 24;
Pandectas: de primari

ACTUM, ex quo or-
& actio fuit (§. 105.)
109.)

[Faint, illegible handwriting on a blank page, likely bleed-through from the reverse side.]

DE ACT
 PARUA, v
 de alio for
 SA BAVI
 quia (§
 que compet
 de
 177. Ex ve
 ALBO COR
 abitur ad
 quis dolo ma
 quis scilicet ad
 §. II. Acti
 ditas eius
 det, vel imp
 agitur.
 Actio IN FA
 re reo cont
 temperantem,
 qui sus
 ACTVM, d
 quis vocat
 ad actore ac
 qui sus
 eum, p
 in iudicio
 §. ff. d
 1116. Eo
 de CALV
 culumia
 §. IV.) L

1031.) RAPINA, vnde actio *vi bonorum rap-*ris pri-
torum, & *actio furti*. (§. 1042.) DAMNUM vatis.
 INIURIA DATVM, quod vindicatur *actione ex*
lege Aquilia. (§. 1052. 1056.) INIURIA, vn-
 de variae competunt actiones, de quibus §.
 1067. sqq.

§. 1115. Ex vero etiam delicto sunt I. ac- Et ex
 tio de ALBO CORRUPTO, quae cuiuis e po- allisfac-
 pulo dabatur aduersus eum, qui quid in albo tisillici-
 Praetoris dolo malo corruerat, ad quingentos tis.
 aureos actori adplicandos. L. 7. pr. ff. de
jurisdic. II. Actio IN FACTVM, qua vindica-
 batur dolus eius, qui vel ius nouum iniquum
 statuerat, vel impetraverat, ad id, vt ipse eodem
 vi cogeretur, L. 1. §. 1. ff. quod quisque iur.
 III. Actio IN FACTVM POENALIS, data ac-
 tori vel reo contra aduersarium, ius dicenti non
 obtemperantem, ad id, quanti ea res erat. L. vn-
ff. si quis ius dic, non ob temp. IV. Actio
 IN FACTVM, quae datur actori aduersus eum,
 qui in ius vocatum vi exemit ad id, quanti ea
 res ab actore aestimatur, L. 5. §. 1. ff. ne quis
eum, qui in ius voc. V. Actio IN FACTVM
 contra eum, per quem factum est, quo minus
 quis in iudicio se sistat, ad id, quod interest.
L. 3. pr. ff. de eo per quem fact. erit.

§. 1116. Eodem pertinent VI. actio in fac- Qualia
 tum de CALVMNIATORIBVS, quae datur ei, & hoc
 cui calumnia nocitum, non eius heredi, (§. §. re-
 1017. IV.) L. 4. ff. de calumn. aduersus eum, tur.
 qui

qui accepit pecuniam, vt calumniae caussa, negotium faceret, vel non faceret, intra annum in quadruplum, post annum in simplum. *L. 1. pr. ff. eod.* VII. Condictio OB TURPEM CAUSAM, de qua supra iam actum, (§. 957.) quamuis haec & ex alio fonte deriuari possit. VIII. Actio de SERVO CORRUPTO, qua dominus eiusue heres agit aduersus eum, qui seruum corrumpit, in duplum §. 23. *Inst. de action.* IX. Actio IN FACTVM contra mensorem, qui falsum modum vel per se vel per alium renunciauit, ad id, quod interest. *L. 1. pr. L. 3. §. 1. L. 5. §. 1. ff. si mensor fals. mod.*

Nec non §. III7. Ex delicto porro sunt X. actio RE- frequen- RVM AMOTARVM, (§. 1021.) XI. actio te. de SVSPECTIS TVTORIBVS, (§. 250.) XII. actio de RATIONIBVS DISTRAHENDIS, (§. 220.) de quibus omnibus iam supra actum.

Ex qua- §. III8. Haec de *veris delictis*: ex QVA- si delictis. SI DELICTIS omnibus communis competit actio IN FACTVM de qua diximus. (§. 1077. 1079. 1082. 1084.)

Quinta §. III9. Haec ergo quarta est actionum di- actio. uisio. Quinta ab *obiecto*, ratione qualitatis spe- num di- etato, desumpta est, quod aliae sint REI PERSE- uisio in QVVTORIAE, quibus persequimur id, quod rei per- e patrimonio nostro abest. *L. 35. pr. ff. de O. & sequu- A. aliae POENALES*, quibus persequimur poe- torias, nam legibus constitutam: *L. 7. ff. de serv. export.*

alias

aliae MIXTAE, quibus partim poenam legibus les & constitutam, partim, quod interest, persequimur. mixtas.

§. 16. *Inst. h. t.* Inter poenales sunt POPVLARES, quas quilibet ex populo instituere potest.

§. 1120. REI PERSEQVVTORIAE sunt I. Reiperiales omnes, de quibus supra §. 1096. actum: sequitoriae.

II. actiones ex conuentionibus, de quibus §. 1103. sequ. excepto *deposito miserabili*, ex quo actio contra inficientem & ex dolo in duplum datur. (§. 785.)

§. 17. *Inst. h. t.* III. *Conditio furtiua* (§. 1030.) & *actio rerum amotarum* (§. 1021.) L. 7. §. 1. 2. ff. de cond. furt. L. 25. §. 2. ff. de rer. amot.

§. 1121. POENALES sunt actiones pleraeque ex delicto, veluti *actio furti*, de albo corrupto, & similes: §. 18. *Inst. eod.* MIXTAE, actio *vi honorum raptorum*, (§. 1042. sequ.) actio ex *Lege Aquilia* (§. 1052. sequ.) actio *de legatis, venerabilibus locis vel ecclesiae relictis*, quae contra heredem inficientem vel morosum in duplum datur. §. 19. *Inst. h. t.*

§. 1122. Sexto omnes actiones, (si obiectum ratione quantitatis spectamus,) vel IN SIMPLVM, vel IN DVPLVM, vel IN TRIPLVM vel IN QVADRVPLVM conceptae sunt §. 21. *Inst. h. t.*

§. 1123. In SIMPLVM agunt, quicunque rem persequuntur: adeoque I. omnes actiones rei persequutoriae (§. 1120.) in simplum dan-

tur, §. 22. *Inst. h. t.* nec non II. actiones quaedam poenales & mixtae, postquam annus elapsus est: veluti *actio de calumniatoribus*: (§. 1116. VI.) *actio vi bonorum raptorum*. (§. 1042.)

In duplum.

§. 1124. In DVPLVM quaedam ab initio conceptae sunt, vti *actio furti nec manifesti*, (§. 1031.) & *serui corrupti*: (§. 1116. VIII.) quaedam ex postfacto vel insiciendo crescunt, veluti *actio ex Lege Aquilia*: (§. 1058.) *actio depositi miserabilis*: (§. 785) vel aut insiciendo, aut differendo solutionem, vti *actio de legatis venerabilibus locis vel ecclesiae relictis*. (§. 1121.) §. 26. *Inst. h. t.*

In triplum.

§. 1125. In TRIPLVM actio dabatur adversus eum, qui maiorem vera aestimatione quantitatem libello conventionis inferuerat, vt ex hac causa viatores, id est, exsequutores litium eo amplius summam, sportularum nomine, a reo exigerent *) §. 24. *Inst. h. t.*

*) Solitos enim viatores & exsequutores litium sportularum quantitatem pro portione fortis temperare, & si vsque ad centum aureos petunt, dimidium aureum exigere: obseruat Theoph. d. §. 24. *Inst. h. t.*

In quadruplum.

§. 1126. In QVADRVPLVM similiter quaedam actiones poenales statim ab initio conceptae sunt, veluti *actio furti manifesti*, (§. 1031) *actio in factum de calumniatoribus*, (§. 1116. VI.) *actio vi bonorum raptorum*, (§. 1042.)

&

& *condictio* quae dabatur aduersus exequutores litium, qui sportularum nomine plus iusto exegerant, §. 25. *Inst. h. t.* Vnica actio quod *metus causa* ab initio in simplum datur, & si reus arbitrio iudicis rem non restituit, in quadruplum. (§. 1101.) §. 27. *Inst. h. t.* L. 14 §. 1. ff. quod met. caus.

§. 1127. Hodie, quum pleraque delicta resp. Vfus earum actionum persequatur, neque mores nostri ferant, vt poena pecuniaria actori adplicetur, denique leges hodie poenas vel definiant, vel iudicantium arbitrio relinquunt: actiones poenales in duplum, triplum, quadruplum fere extra usum sunt, nisi quod ob legata piis corporibus relicta non exsoluta, in duplum condemnari heredem, memini. Conf. Thomaf. *diss. de exiguo act. poenal. usu in foris Germ.*

§. 1128. Septimo actiones, si ad potestatem iudicis respicitur, (non omnes quidem, sed illae tantum, quae ex contractibus & quasi contractibus nascuntur,) vel BONAE FIDEI sunt, vel STRICTI IVRIS. Bonae fidei actiones sunt, in quibus iudici conceditur liberior potestas, ex aequo & bono aestimandi, quantum alterum alteri dare facere oporteat. §. 30. *Inst. h. t.* Actiones stricti iuris, in quibus potestas iudicis olim formulae, iam conuentioni partium adstricta est. L. 99. de V. O. *)

*) Vt hanc diuisionem intelligamus rectius, sciendum, apud praetores & magistratus ordinarios non nisi quae in iure sunt, & quae litis con-

testationem antecedunt, esse peracta: reliqua delegata fuisse iudicibus L. 15. pr. ff. de re iudic. qui de facto cognoscerent, & ex formula a magistratu praescripta ferrent sententiam. Ger. Noodt de Iurisdic. lib. 1. cap. 8. Quum ergo quaedam negotia tam stricti iuris essent, ut ultra, quam conuentum, adiudicari nihil posset; quaedam sua natura aequitatem iudicis desiderarent: in illis iudex dabatur cum formula: *Si paret, Titium centum ex stipulatu debere, tu illum in centum condemna.* Hic ergo nec usuras, nec quidquam aliud adiudicare poterat iudex pedaneus, formula Praetoris circumscriptus. Ad iudicium, teste Cicerone, hoc modo veniebant, ut totam litteram aut obtinerent, aut amitterent. Cic. pro Q. Rosc. cap. 4. Seneca de Benef. Lib. 3. cap. 7. Et hae actiones, ex quibus cum hac formula dabatur iudex, STRICTI IVRIS vocabantur. In negotiis contra, quae magis aequo definienda videbantur, Praetor certam summam non exprimebat formula: sed ex contractibus consensualibus ita arbitrum dabat: *Si paret, Titium Maeuio ex locato debere: tum, quantum Titium Maeuio ob eam rem dare oportet ex fide bona, tanti damnetur.* Hic ergo usurae ob moram, fructus, & si quid aliud aequum & bonum videbatur, adiudicari ab arbitro poterant, Cic. Orat. pro Q. Rosc. cap. 4. Seneca de Benefic. Lib. 3. cap. 7. Hae vero actiones omnes dicebantur BONAE FIDEI §. 30. Inst. h. t. Quare hic bona fides non opponitur dolo malo, ut in L. 59. §. 1. ff. mand. sed stricto iuri, adeoque idem est, ac laxior vel liberior iudicis potestas. §. 30. Inst. h. t.

Actio-
nes h. f.
recensitas.

§. 1129. Tales actiones BONAE FIDEI sunt
I. omnes ex contractibus consensualibus ortae,
§. 3. Inst. de obl. ex consens. veluti emti venditi,

diti, locati conducti, emphyteuticaria, pro socio, mandati. II. Ex contractibus realibus actiones *commodati, depositi, pignoratitia.* III. Ex contractibus innominatis actio *praescriptis verbis.* IV. Ex quasi contractibus actiones *negotiorum gestorum, funeraria, tutelae, & binnae mixtae familiae erciscundae, communi diuidundo.* V. Ex actionibus in rem sola *hereditatis petitio.* §. 28. *Inst. h. t.*

§. 1130. Actiones STRICTI IURIS sunt actio Item
ex stipulatu, & condictio ex chirographo. stricti
Praeterea & vulgo condictio indebiti ac condi- iuris.
dictio ex mutuo inter actiones stricti iuris re-
cententur; quae tamen sententia dubiis premi-
tur. vid. I. H. Boehmer *de act. S. I. cap. 3. §.*
19. seqq.

§. 1131. Singularis natura est actionis EX Actio-
STIPVLATV DE DOTE. (§. 133.) Quum enim nis ex
antea vxori ad repetendam dotem competeret stipula-
rei vxoriae actio, quae bonae fidei: Iustinianus tu de
eam transfudit in actionem ex stipulatu, ita ta- dote na-
tura sin-
gularis.
tamen, vt qualitates actionis vxoriae cum ea com-
municaret. Atque inde fit, I. vt contra natu-
ram actionis ex stipulatu, fit *bonae fidei*, II. vt
mulieri detur, etiamsi nulla stipulatio interue-
nerit. *L. unica Cod. de rei uxor. act.*

§. 1132. Ceterum multum inter actiones bo- Effectu
nae fidei & stricti iuris interest. I. In illis quomo-
compensatio fiebat ipso iure; in his opposita do b. f.
exceptione doli: quod tamen nouo iure subla- & stricti
iuris ac-
tum

tiones
diffe-
rant?

tum §. 30. *Inst. h. t. L. ult. ff. de compens.*
II. In illis ob dolum contractus est nullus, si
dolum contractui causam dederit; in his actio-
nem & exceptionem suggerit, ad contractuum
rescissionem (§. 1008.) *L. 7. pr. Et §. 3. ff.*
de dolo malo. III. In illis, si rem petimus,
quae nondum nostra fuit, reus fructus a tempo-
re morae, in his vero eisdem a tempore litis
contestatae restituit. *L. 38. ff. de usur.* IV. In
illis usurae non solum ex stipulatione, sed & ex
pacto, immo & ex mora debebantur, etiam
non promissae; in his ex sola stipulatione *L. 1.*
Et L. 3. C. L. 32. §. 2. L. 34. sq. ff. de usur.
V. In illis pacta in continenti adiecta producunt
ex illo contractu actionem; in his non produ-
cunt, *L. 7. §. 5. ff. de pact.*

Quid ac-
tio arbi-
traria?

§. 1133. Ab actionibus stricti iuris & bonae
fidei differunt ARBITRARIAE. Bifariam autem
hoc vocabulum accipitur. Primo enim de-
notat actionem, *vbi reus, qui sententiae iudi-
cis non paret, in gravius condemnatur*, h. e.
aut in quadruplum, aut in id, quanti res aesti-
mata fuerit iureiurando actoris. *Theophilus ad*
§. 31. I. h. t. Deinde & eam actionem signifi-
cat, *in qua tota condemnatio ab arbitrio iudi-
cis pendet.* *L. 3. D. de eo quod certo loc.* *Vin-*
nus & Otto ad §. 31. h. t.

Quae-
nam sint
arbitra-
riae?

§. 1134. Actiones arbitrariae prioris generis
sunt I. omnes actiones in rem, de quibus §. 1096.
seqq. excepta hereditatis petitione; (§. 1129.)
II.

II. actio de dolo; III. actio ad exhibendum; §. 31. *I. h. t.* IV. actio finium regundorum; L. 4. §. 2. 3. *L. 7. D. fin. reg.* iunct. *L. 22. D. de rei vind.* V. actio Paulliana, arg. L. 8. L. 10. §. 20. *D. quae in fraud. cred.* VI. actiones *Faiana & Caluifana*, quae competunt patrono eiusque heredibus, contra quemcunque possessorem, ad res in fraudem patroni alienatas in totum vel pro rata parte reuocandas; *L. 1. §. 11. 12. 26. ult. D. quae in fraud. patron.* VII. actio rerum amotarum, L. 8. §. 1. *D. de act. rer. amot.* In his possessor, si per contumaciam non restituit, aut dolo fecit, quo minus restituere possit, condemnatur quanti aduersarius in litem iurauerit. VIII. Actio quod metus, in qua reus contumax in quadruplum condemnatur. (§. 1006.) Arbitraria actio posterioris generis est *condictio de eo quod certo loco.* L. 1. L. 5. L. 6. *de eo quod cert. loc.*

§. 1135. Vfu fori hodierno discrimen inter actiones *bonae fidei* & *stricti iuris* plerisque locis cessat, in Germania saltim huius distinctionis vsus vix ullus superest. Porro arbitrium iudicis hodie nusquam eo pertingit, vt ob contumaciam reum in quadruplum condemnare possit; ad iusiurandum vero in litem actorem admittere potest iudex, si reus aut dolo aut culpa rem debitam praestare nequit. Nec denique hodie datur actio, in qua condemnatio omnis arbitrio iudicis relicta est.

§. 1136.

Quid
hodie
obti-
neat?

Octava actio-
nium di-
uisio. Alii so-
lidum con-
sequimur,
al. non

§. 1136. Sequitur octava actionum summa diuisio, quod aliis SOLIDVM, aliis MINVS QVAM SOLIDVM consequamur. Solidum ordinarie persequimur: minus quam solidum I. actione *de peculio*, de qua tit. seq. §. 1133. quippe quae tantum competit in id, quod in peculio est, §. 36. *Inst. h. t.*

Benefi-
cium com-
petentiae
quid?

§. 1137. Porro minus quam solidum consequimur II. ob *beneficium competentiae*, quod est *ius singulare*, personis quibusdam concessum, vt non queant in plus conueniri, quam quantum facere possint §. 37. *Inst. h. t. L. 29. L. 30. ff. de re iud. L. 173. ff. de reg. iur.* Ex quo sequitur, vt hoc priuilegium personale sit, quod nec heredibus, nec fideiussoribus prodest. L. 24. seq. ff. *de re iud. L. 63. §. 1. ff. pro soc.*

In qui-
busdam com-
petit ob
necessi-
tudi-
nem.

§. 1138. Ob NECESSITVDINEM hoc beneficium competit I. parentibus, §. 38. I. *h. t. II. patronis, L. 16. L. 17. ff. de re iud.* III. fratribus, & IV. quia etiam focii loco fratrum sunt, focii, actione *pro socio* inter se agentibus, L. 16. ff. *de re iud. L. 63. ff. pro soc. §. 36. Inst. h. t.* V. coniugibus, L. 17. L. 20. ff. *de re iud.* VI. foceris ex promissione dotis conuentis L. 21. L. 22. pr. ff. *cod. L. pen. ff. de iur. dot.*

Ob mili-
tiam.

§. 1139. Ob MILITIAM id beneficium datur VII. militibus, L. 6. & L. 18. ff. *de re iud.*
quod

ad S. 1111. pag. 1129.

Debitor qui bonis cessit, ratione bonorum postea requisitorum contra Creditores priores residuum Crediti petentis Beneficium competentis habet; quod si vero cum suis creditoribus de novo transegerit, hoc ius deinde amittit. l. A. & C. de ass. bon. l. 3. Cod. de bonis auth. j. l. d. possid. — Muller prom. jur. Nov. Competentia beneficium No. 22.

Competentia beneficio gaudent Coniuges, nisi actione rerum amotarum commoveantur; non vero putativi beneficium, quod pater habet adversus uxorem de Dote agentem, transit ad liberos; hereditibus vero mariti alius competentia beneficium haud prodest. l. 21. §. ult. De actione rer. amot. l. 20. 24. §. 1. l. 25. De rejudic. Muller loco cit. No. 14.

DI ACTION

... ad no
... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

... ad no

quod frustra doctores ad nobiles, clericos, causarum patronos, scholarum doctores proferunt, Richt. Decis. 24. §. 2.

§. 1140. Ob BENEFICIUM VIII. donatori-
bus competit, qui non conueniuntur a donato-
rio, nisi in id, quod facere possunt. L. 30. ff.
de re iud. L. 28. ff. de R. I. Ob be-
nefici-
um.

§. 1141. Denique ob CALAMITATEM id be-
neficium competit IX. liberis emancipatis, ex-
hereditatis, & qui se paterna hereditate abstine-
runt, L. 49. ff. de re iud. L. 2. pr. ff. quod
cum eo, qui in al. pot. & X. iis, qui bonis
cesserunt, in bonis postea adquisitis, §. 40. Inst.
h. t. L. 4. ff. de cess. bon. Ob cala-
mitatem

TIT. VII.

QVOD CVM EO, QVI IN ALIENA
POTESTATE EST, NEGOTIVM
GESTVM ESSE DICITVR.

§. 1142.

Actiones personales aut immediate ex aequi-
tate, aut mediate ex facto obligatorio
descendere supra dictum, (1099.) Illae, quae ex
facto obligatorio, oriuntur, aliquando vocantur
ACTIONES ADIECTITIAE QVALITATIS; tunc
scilicet, si non ex nostro, sed alieno facto con-
tra nos instituuntur. ACTIO ergo ADIECTI-
TIAE Actio-
nes ad-
iectitiae
qualita-
tis quid?

TIAE QUALITATIS est, quae contra nos instituitur ex facto alterius hominis, quod ex iusta causa tamquam nostrum spectatur.

Quotuplices sint? §. 1143. Talis actio contra nos instituitur aut ex facto filii vel serui; aut ex contractu cuiuscumque, siue filius sit, siue seruus, siue extraneus. Prioris generis sunt: actio QVOD IVSSV, DE PECVLIO, & TRIBVTORIA. Posterioris: ACTIO EXERCITORIA, INSTITORIA & DE IN REM VERSO.

Actio quod iussu. §. 1144. IVSSVM proprie, est parentum & dominorum. (§. 919. V.) Iussisse ergo videntur, qui vel testato, vel per epistolam. vel verbis aut per nuncium, vel generatim, vel specialiter in vno contractu iusserunt, mandarunt, gestumue ratum habuerunt. L. I. §. I. 3. 4. 6. ff. quod iussu.

Eius natura §. 1145. Quo facto Praetor dat actionem QVOD IVSSV *adiectionis* qualitatis, ei, quocum filius vel seruus patris vel domini iussu contraxit, contra patrem dominumue in solidum. §. I. I. h. t.

Actiones exercitoria & institoria. §. 1146. Commerciorum causa repertae actiones EXERCITORIA & INSTITORIA EXERCITOR vero est, ad quem navis, seu propriae, seu conductae, obventiones & redditus pertinent, §. 2. Inst. h. t. L. I. §. 15. ff. de exerc. act. Qui vero ita navi praepositus est, ut ei totius navis cura incumbat, is **MAGISTER NAVIS** adpellatur, siue sit liber, siue servus,

vus, isque siue proprius, siue alienus. L. 1. §. 1. 3. 4. 5. ff. eod. §. 2. *Inst. h. t.* INSTITOR denique est, qui tabernae ad emendum vendendumque praeponitur, cuiuscumque sit conditionis vel aetatis. L. 18. ff. de *inst. act.*

1147. Est ergo EXERCITORIA actio adiectivae qualitatis, quae a praetore datur ei, qui cum magistro navis (non cum nauta, L. 1. §. 2. ff. eod.) iis de rebus, quarum causa naui praepositus est, contraxit, L. 1. §. 8. 9. 12. ff. de *exerc. act.* eiusue heredi, aduersus exercitorem eiusue heredem, vel plures exercitores in solidum, L. 1. §. *ult.* L. 2. L. 3. ff. eod. ad praestandum id, quod ex contractu debetur. §. 2. *Inst. h. t.*

§. 1148. INSTITORIA & ipsa qualitatis adiectivae, datur ei, qui cum institore iis de rebus, quarum causa praepositus est, contraxit, L. 5. §. 11. seq. ff. L. 3. C. de *inst. act.* eiusque heredi aduersus eum, qui praeposuit eiusue heredem vel plures praeponentes in solidum, L. 13. §. *ult.* ff. eod. ad consequendum id, quod ex contractu debetur. §. 2. *Inst. h. t.* Ad eius exemplum ACTIO QVASI INSTITORIA UTILIS datur illi, qui cum alio mandatario contraxit, contra mandantem ad contractum implendum. (§. 932.)

§. 1149. Vsu fori hodierno, saltim in Belgio, aduersus plures exercitores vnus navis, vel dominos vnus tabernae, non datur amplius actio in solidum.

Exercitoriae naturae.

Et institoriae.

Vsus fori.

IV. TIT. VI.
 quae contra unum
 us hominis, quod ex
 trum spectatur.
 contra nos instituit
 aut ex contractu
 e, sine seruis, sine es
 sunt: ubi QVOD INSTI
 TORIA. Institoria. Insti
 TORIA, INSTITORIA de
 proprie, et praetum le
 V.) Institor ergo videtur
 per epulum, vel re
 el generam, vel specia
 liffert, mandant,
 L. 1. §. 1. 3. 4. 6.
 Praetor hic dicitur
 ae qualitatis, et quo
 ris vel domini iusti con
 dominum in solidum.
 rum causis repetere actio
 INSTITORIA UTILIS
 in nautis, seu proprias
 ones. Et vnus portu
 L. 1. §. 15. ff. de
 naui praeposito et
 incumbat, si MANDAN
 sine sit. Item, sine ser
 115.

dum. Grot. L. 2. *de iur. Bell. & Pac. Cap. 11. §. 13.* Vinn. *ad L. 4. ff. h. t.* Struv. *Exerc. 20. §. 12.*

Actio
tributo-
ria.

§. 1150. TRIBVTORIA actio a tribuendo dicitur. TRIBVERE vero hic idem est, ac distribuere. Si enim filiusfamilias vel seruus, sciente patre vel domino, negotiatus fuerat: creditoribus filii vel serui satisfactionem exigentibus, patri vel domino ius erat merces peculiares pro rata distribuere.

Eius na-
tura

§. 1151. Hinc Praetor creditoribus dabat TRIBVTORIAM adiectitiam, contra patrem vel dominum, dolo malo vel plane non, vel inaequaliter tribuentem, eiusque heredem, (L. 7. §. *ult.* L. 8. L. 9. *ff. de tribut. act.*) vt merces peculiares pro rata tribuantur. §. 3. *Inst. h. t.*

Vfus
hodie-
nus.

§. 1152. Quia autem seruis hodie non vtitur ad negotiandum, & filiifamilias negotiantes plerumque exeunt patria potestate: vsum sane huius actionis vel nullum vel rarissimum esse oportere, per se patet.

Actio de
peculio.

§. 1153. PECVLIVM quid sit, & quotuplex, iam supra explicauimus, (§. 425. seq.) Quod si quis itaque cum filiofamilis vel seruo contraxerat: actio aduersus patrem vel dominum non iubentem ex eo contractu non dabatur, nisi filio vel seruo esset peculium profectitium. Tunc enim Praetor concedebat actionem adiectitiae qualitatis de PECVLIO iis, qui cum seruo vel filiofamilias contraxerant, aduersus dominum

vel

vel patremfamilias, in id, vt soluat, quantum esset in peculio, §. 4. *Inst. h. t.* §. 10. *Inst. de action.* deducto prius, quod ipsi domino vel patri, nec non fratribus in eiusdem patris potestate constitutis debebatur, *L. 9. §. 2. 3. L. 6. pr. ff. de pecul.*

§. 1154. Huius quoque actionis, quatenus ad seruorem contractus pertinet, fere nullus hodie vsus est. Quod attinet ad filios, nostris moribus raro illis dantur peculia profectitia, iisque datis, patria potestas fere soluitur. Vbi tamen pater filiosfamilias peculium dat ad negotiandum, ibi actionem de eo etiamnum insitui posse, non negauerim.

§. 1155. Denique adiecticiae qualitatis est actio DE IN REM VERSO: IN REM vero patris vel domini VERSVM censetur, quidquid necessario vel vtiliter impensum est a filio vel seruo, quoque domini vel patris patrimonium auctum est. *L. 3. §. 1. 2. sequ. ff. de in rem verso.*

§. 1156. Quum ergo aequitati aduersetur, alterum cum alterius damno fieri locupletionem: Praetor iis, qui cum filiosfamilias vel cum seruo contraxerant, actionem DE IN REM VERSO dat contra patrem vel dominum, in id, quod & quatenus in rem versum est, §. 4. *Inst. h. t. L. 1. pr. §. 4. ff. de in rem verso.*

§. 1157. Vtiliter actio de in rem verso & actio contra alios datur, si ex alieno negotio aliquid de in

Eius vsus hodiernus.

Actio de in rem verso.

Eius natura

verso in rem eorum versum est. *L. 7. §. 1. C. h. t. vid.*
 utilis? *I. H. Boehmer. de act. Sect. 2. cap. 10. §. 10.*

Quando §. 1158. Ex his patet patrem & dominum
 filius conueniri posse ex contractu filii & serui, 1.) si
 contra- iusserunt; 2) si peculium dederunt; 3) si filius
 hens te- iusserunt; aut seruus sciente patre dominoue negotiati sunt;
 neatur? aut seruus sciente patre dominoue negotiati sunt;
 4) si magistri naui vel 5) infitores fuerunt; 6)
 si quid in rem patris dominie versum est. Ex-
 tra hos casus non tenetur pater dominusue. At-
 tamen is qui cum filiofamilias contraxit, pecu-
 lium militare aut aduentitium irregulare habente,
 aduersus hunc ipsum agere potest, vt satisfaciat
 ex peculio. *L. 18. D. de castrens. pec. L. 6. L. ult. C. de bon. quae lib.* Sin peculium tale
 non habeat filius, executio actionis differtur,
 vsque dum sui iuris fiat; *L. 2. quod cum eo qui in alien. pot. est, modo filius mutuum pecuniam non sumserit.* Tuuc enim regulariter non tenetur.

SC. Ma- §. 1159. Hoc SCTO MACEDONIANO in nec-
 cedoni- tum nouimus. Nimirum sub Claudio Imp. *)
 ani ori- (Tac. *L. II. Ann. c. 12.*) senatui placuit, ne
 go. cui, qui filiofamilias mutuam pecuniam dedisset,
 etiam post mortem parentis eius, cuius in
 potestate fuisset, actio petitioque daretur, vt
 scirent, qui pessimo exemplo foenerarent, nul-
 lius posse filiofamilias bonum nomen, expectata
 patris morte, fieri. *L. 1. pr. ff. de SC. Ma- ced. l. 9. §. 2. 3. edd. (§. 429. xx.)*

(* Fi.

*) Filiusfamilias, cui creditum, an foenerator improbus, qui crediderat, Macedo sit dictus, itemque quo tempore in lucem prodierit hoc Sctum ? disquisiuimus in *Pana. Part. 3. §. 168. sequ.* & in *Hist. iur. lib. 1. §. 219.*

§. 1160. Ex quo fluunt axiomata: I. SC. hoc Axiomata de illo. non tam in gratiam filii mutuum accipientis factum, quam in gratiam patris, & in odium foeneratorum. II. SC. hoc praehet exceptionem, non actionem. III. Idem tantum ad pecuniam in patris detrimentum mutuam, non ad alias res fungibiles, nec ad alios contractus pertinere. L. 3. §. 3. L. 7. §. 3. ff. L. 3. C. de SC. Macedon.

Moguel
Ruyg

TIT. VIII.

DE

Ruyg
und
publ. iur. iugum.

NOXALIBVS ACTIONIBVS.

§. 1161.

Actiones superiore titulo explicatae ad *con-* **Con-**
tractus cum seruis vel filiisfamilias initos **nexio.**
pertinent. Ex *delicto* vel *quasi delicto* filii vel
serui nec pater obligatur, nec dominus. (§. 1012)
Poterat tamen olim vterque, (§. 101. III.) &
iure nouo saltim dominus ex seruorum delictis
privatis conueniri *noxaliter*.

§. 1162. Ob publica delicta nimirum ipse ser- **Quid iu-**
uus plectitur; L. 4. C. *de noxal. act.* L. 2. C. **ris circa**
de accus. neque dominus offerendo aestimatio- **delict.**
E e 2 **nem publ.**

nem damni a seruo dati publicae disciplinae rigorem sistere potest. L. 17. §. 18. ff. de Aedil. edicto L. 200. ff. de V. S.

Quid
noxia
& noxa. §. 1163. Quod vero ad priuata delicta attinet, *damnum quocumque tali serui delicto vel quasi delicto datum*, NOXIA, (§. 1045.) ipsum corpus, quod nocuit, id est, seruus, NOXA vocatur. §. 1. *Inst. h. t.*

Quid
axio
noxal. §. 1164. Actio ergo noxalis est, *qua vel damni aestimatio, vel serui delictio a domino petitur.* pr. *Inst. §. L. 1. pr. ff. h. t.*

An &
ob de-
licta fi-
liorum
fami-
lias? §. 1165. Idem & circa maleficia filiorum familias olim obtinebat, (§. 1161.) qui & ipsi noxae dari poterant a patre, (§. 101. III) saluo illis manumissis iure ingenuitatis. *Collat. leg. Mos. §. Rom. tit. 2. §. 3.*

Iure
nouo §. 1166. Sed id iure nouo mutatum. Pater ergo hodie nec directe nec noxaliter ex filii maleficio priuato conuenitur; §. *ult. Inst. h. t.* sed contra ipsum filium agitur, eoque condemnato, datur actio iudicati de peculio aduersus patrem. L. 3. §. 11. ff. de pecul. L. 33. 34. 35. ff. h. t.

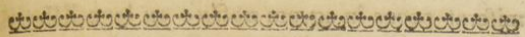
Vfus
hodier-
nus. §. 1167. Addimus postremo, huius tituli hodie neque quoad famulos, neque quoad homines proprios usum vllum esse. Quia enim non omnia dominis adquirunt, ipsi ex delictis suis conueniuntur, & si non habent, vnde soluant, corpore & corio soluant. L. 1. §. *ult. ff. de poen.*
TIT.

publicae disciplinae
17. §. 13. ff. de deli.
S.

primata delicta ante,
prui delicto vel post
(§. 1045.) ipsius
st, feruus, NOXIA
noxali est, quo vel de
delictio a domino po
ff. h. t.

ma iusticia plerumq;
(§. 1161.) qui de
tre. (§. 101. III.)
Collat. §.

noxo mutatur. Per
nec novalliter ex illi no
ur: §. 101. l. 1. t. sed
ur, eoq; contentus,
recallo aditus puen.
L. 33. ff. §. 1. h. t.
extremo, imo tibi bo
is, neque quod tunc
esse. Quia enim non
ut, ipi ex delicto sine
a habent, vnde dicitur,
L. 1. §. 4. ff. de pign.
ff.

TIT. IX.

SI QUADRVESP AVPERIEM
FECISSE DICATVR.

*Pauperiem, qd non nocum inu amungit qm
spm qd supruigat inuantiu.*
1768.

Vti liberi homines *damnum*, (§. 1045.) ser- **Quid**
ui & olim filii familias *noxiam* inferre di- **paupe-**
cuntur: (§. 1161.) ita quadrupes facere dicitur **ries.**
PAVPERIEM. *Pauperies* itaque est *damnum*,
sine iniuria facientis datum. L. 1. §. 3. ff. h. t.

§. 1169. Si ergo quadrupes contra naturam **Eius na-**
generis *damnum* dedit, non instigata, nec pro- **tura**
uocata, datur actio *in rem scripta*, (§. 1098. *)
DE PAVPERIE, ei, cuius interest, eiusque he-
redi adversus eum, qui tempore litis contesta-
tæ quadrupedis dominus est, in id, vt vel fac-
tam pauperiem resarciat, vel noxae dedat ani-
mal, *pr. Inst. L. 1. pr. L. 3. ff. h. t.* aut si
falso negauerit, suum esse animal, in solidum.
L. 1. §. 15. ff. h. t.

§. 1170. Si vero I. ipse laesus animal irrita-
uit: omnis actio cessat. L. 1. §. 11. h. t. II. Sin
dominus aut tertius in culpa sint: ex lege Aqu-
lia tenentur; L. 1. §. 4. D. *cod. nec non ex*
edicto aedilitio dominus in duplum, si animal
noxium iuxta viam, vbi vulgo iter fit, habuit;
L. 42. D. *de aedilit. ed.* imo si quis pubes im-

Corol-
laria.

miserat pecus in agrum noctu: ex lege XII. tab. capitis tenebatur. III. Cum animal quadrupes non est, sed bipes: *actio de pauperie utilis* locum habet. L. 4. D. L. penult. eod. Porro IV. si quadrupes quidem fit, sed *secundum naturam* sui generis damnum dederit, & quidem *pascendo*: aut *actio de passu* aut *in factum* datur; illa, si animal depauit fundum alienum; haec, si in domini sui fundo rem alienam consumsit. L. 14 §. vlt. D. de praescri. verb. Cum non pascendo, sed alio modo damnum datum: separandae sunt *ferae* bestiae a *mansuetis* & *mansuefactis*. De damno, quod fera bestia dedit, dominus, qui extra culpam est, non tenetur. *pr. I. h. t. L. 1. §. 10. D. eod.* Ad damnum autem, quod mansueta & mansuefacta bestia dedit, reparandum *actio de pauperie utilis* data fuisse videtur Thomae de noxia animal. n. 49. seqq.

Vfus
hodie-
nus.

§. 1171. Pleraque haec vñs fori seruat, nisi legibus prouinciae aut statutis aliquid mutatum. Sic iure Saxonico, siue fera, siue mansueta quadrupes pauperiem fecit, damnum sarcit dominus, nisi confestim bestiam expulerit. *Ius prov. Sax. Lib. 2. art. 40.*

Pignoratitio
Pigno-
ratiōis
priuatae
origo
& indo-
les.

§. 1172. Ob damnum depascendo datum ple-
risque locis recepta est *pignoratitio*, vti vocant,
vel *inclusio animalis*, (iure Romano illicita L.
39. ff. ad L. Aquil.) in agro deprehensi, dum-
modo id statim offeratur iudici rei sitae. Quo
facto,

facto, animal tamdiu retineri potest, donec damna & expensas refuderit dominus. Stryck. *Vf. mod. Digest. h. t. §. 15. Mev. decis. I. 34. 13.*

§. 1173. Loco actionis Aedilitiae in duplum *Vfus ac-*
conceptae, hodie in simplum agimus, & poena *tionis*
publica domino bestiae infligitur, quae pro mo- *aedili-*
do culpae fere est arbitraria. *tiae.* Vid. *Const. Crim.*
Carol. art. 136.

TIT. X.

D E

IIS, PER QVOS AGERE
POSSVMVS.

§. 1174.

Procurator est, qui negotia iudicialia vel *Procu-*
lites alienas domini mandato administrat. *rator*
L. I. pr. L. 33. pr. §. I. ff. de procurat. *quid?*
Iure romano dominus litis habebatur. L. 4. §. 3.
de alienat. iud. mut. caus. L. 4. §. ult. de ad-
pellat. L. 22. L. 23. C. de procurat. L. II. *pr.*
de ~~≡~~ dol. mal. ^{si met. etc.} Hinc & sententia ferebatur in
procuratorem L. vn. C. de satisfat. eidem aequè
ac principali adquirebatur actio rei iudicatae,
& aduersario eadem dabatur contra vtrumque.
L. 28. D. de procurat.

§. 1175. Quum ergo in procuratores domi- *Quis*
minium litis transferendum esset: (§. antec.) eos

E e 4

seque- 1

constituit? sequebatur, I. ut constitui possent a dominis
folis, L. 1. *pr. ff. h. t.* nec ab omnibus tamen,
sed ab iis, quibus libera rerum suarum esset
administratio. Vnde haud constituunt furiosi,
mente capti, infantes, furdi, muti &c.

Procu-
rator
differt
ab aduo-
cato.

§. 1176. Cumque procurator negotia aliena
ex mandato administret: facile patet, II. eum
differre ab ADVOCATO, qui pro alio postu-
lat. L. 1. §. 4. *D. de postul. L. 1. §. 11 D.*
de extraord. cognit. POSTVLARE vero est de-
fiderium suum vel alterius in iure apud eum,
qui iurisdictioni praeest, exponere. L. 1. §. 2.
D. de postul.

Cautio
derato.

§. 1177. Ex eodem principio porro III. se-
quitur, procuratorem, de cuius mandato dubi-
tatur, cauere *de rato*, de qua cautione supra
diximus. (§. 829.)

Vfus
hodie-
nus.

§. 1178. Enimvero hodie saltem per Germa-
niam procurator non est dominus litis, sed *man-
datarius*, & hinc plerique effectus domini li-
tis cessant.

Rumian **TIT. XI.**

D E

SATISDATIONIBVS.

§. 1179.

Cautio-
num iu-
uiciali-
tim ra-
do.

Interest litigantium, ne iudicia fiant elusoria:
& hinc a se inuicem aliquando CAVTIO.
NES exigunt.

§. 1180.

§. 1180. CAVTIO, quam supra definiuimus, Cautio
 (§. 231.) vel FIDEIVSSORIA est, quae & SA- quatu-
 TISDATIO dicitur, (§. eod.) vel PIGNORATI- plex.
 TIA, vel IVRATORIA, vel NVDE PROMISSO-
 RIA, rubr. tit. ff. qui satisd. cog. vel iurato
 promitt. vel suae promiss. comm. L. 1. §. 9.
 ff. de collat. bon. §. 2. Inst. h. t.

§. 1181. Iure romano REVS cauet de iudi- Quando
 cio sibi, & lite ad exitum vsque continuanda cauea-
 §. 2. I. h. t. ACTOR de lite contestanda & tur?
 persequenda; nec non de expensis Nov. 96.
 cap. 1. Hodie reus ordinario non cauet; actor
 vero cauet de expensis, & aliquando de recon-
 centione.

TIT. XII.

DE

PERPETVIS ET TEMPORALI-
 BVS ACTIONIBVS, ET QVAE AD
 HEREDES ET IN HEREDES
 TRANSEVNT.

§. 1182.

Praescriptionem aut *adquisitiuam* esse, aut **A**ctio-
extinctiuam supra diximus. (§. 393.) Ex- nibus
 stinctiua huius est loci. Cum nimirum interfit cur praescri-
 reipublicae, ne lites sint immortales: cuium- scribe-
 que actioni praescriptum est tempus, intra quod tur.
 moveri debet. Hoc elapso actio *per praescrip-*
tionem est extincta. §. 1183.

Actio- nes vel perpetuae vel tempo- ral. §. 1183. Quam autem aliae actiones citius, aliae tardius, expirent: iure Romano aliae PERPETVAE, aliae TEMPORALES, adpellantur. PERPETVAE, quae triginta saltim annos durant *): L. 3. C. de praeser. 30. ann. TEMPORALES, quae citius expirent.

*) Olim actiones civiles vere erant perpetuae, hodie tantum ita vocantur, si saltim XXX. annos durent. L. 1. §. 1. C. de ann. except. Nam spatium XXX. annorum veteribus erat γενεά, adeoque perpetuum dicebatur, quod XXX. annos durabat. Gloss. Nomicae: περπεῖον καλεῖ καὶ τὸν τριακοντα εἰτίας χρόνον, καὶ τὸν ἀχρὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου χρόνον. Perpetuum vocatur tum triginta annorum spatium, tum quod per vitam hominis durat.

Regula I. de actionibus realibus

§. 1184. De vtrisque observandae regulae. I. Actiones in rem sunt XXX. annorum *); L. pen. C. de praeser long. temp. Hoc tempus ergo praestitutum quoque est REI VINDICATIONI, nisi ecclesiae, aut civitates, aut fiscus res suas vindicent, ubi post quadraginta nemum annos eidem, praescribitur. (§. 404.) Auth. quas actiones C. de SS. eccles.

*) Caeterum observandum est, actiones reales aliquando citius quidem expirent: tunc scilicet, si quis earum obiectum per praescriptionem trium, decem aut viginti annorum adquisit. At hoc casu non percutit per praescriptionem extinctivam, de qua hoc titulo agimus; sed per consequentiam, sublato earum fundamento; quia ius meum non potest perdurare, si idem alter adquisit. §.

§. 1185. Idem tempus XXX. annorum etiam Inprimis con-
obtinet circa actionem CONFESSORIAM & fessoria
NEGATORIAM. *) & nega-
toria.

*) Per consequentiam tamen actio *confessoria* citius perire potest, si quis seruitutem per non vltum qualificatum amisit; (§. 368.) & *negatoria*, si adversarius praescriptione ius seruitutis adquisiuit. (§. 352.)

§. 1186. ACTIO HYPOTHECARIA, si tertius Hypo-
pignus possidet, XXX. annis; si ipse debitor, theca-
XL. annis expirat. L. 7. pr. C. de praescr. XXX. annor. L. 1. §. 1. C. de ann. exc.

§. 1187. HEREDITATIS PETITIONI *simplici* An &
pariter XXX. annis; L. 7. C. de pet. her. L. 3. tatis pe-
C. in quib. caus. cess. long. temp. praescript. titio &
QUERELAE INOFFICIOSI, tamquam odiosae, querela inoffi-
quinquennio praescribitur. (§. 535. III) ciosif?

§. 1188. Addimus actiones *in rem scriptas* An &
naturam personalium seruare, hinc illis praescri- actio-
bi XXX annis; nisi quod actio QVOD METVUS nes in
quadriennio elapso non detur nisi in simplum. scrip-
(§. 1006.) tae?

§. 1189. Altera regula est: *Actiones persona-* Regula
les rei persecutoriae, civiles & praetoriae, II. de ac-
perpetuae sunt, adeoque triginta annos durant. tionibus
Exceptae sunt I. actiones ecclesiarum, ciuita- perso-
rum, fisci, quae XL. annos durant. (§. 404.) nalis
II. Actiones honorariae, quae ad rescissionem rei per-
actus tendunt, quae sunt temporales. Sic actio sequo-
toriiis.

Paul

Pauliana annum utilem; *L. 1. pr. L. 10. §. 18. ff. quae in fraud. cred. restitutiones* pleraeque quadriennium; *L. ult. C. de temp. in int. rest.* actio redhibitoria sex menses; quanti minoris annum durat. *L. 38. pr. ff. de aedit. edict.*

Reg. III. De actionibus personalibus ex delictis privatis
 §. 1190. Tertia: Omnes actiones poenales ex delictis privatis civiles perpetuae; praetoriae annales sunt. Excipitur I. actio FVRTI MANIFESTI, quae, tametsi a praetore inuenta, perpetua est, *pr. Inst. h. t.* quia exemplo legis XII. tab. inuenta, II. actio FVRTI ADVERSUS NAVTAS, CAVPONES, STABVLARIOS, & III. actio ARBORVM FVRTIM CAESARVM; quae itidem praetoriae & perpetuae tamen. *L. ult. §. 1. Inst. de caup. stab. L. 1. §. 6. 7. ff. arb. furt. caes.* Cuius naturae etiam sunt IV. actio DEPOSITI MISERABILIS, *L. 18. ff. de depof. V. SERVI CORRVPTE, L. 13. ff. de serv. corr. VI. de EFVEVSIS & deiectis, nisi de occiso libero homine agatur, quo casu annalis est. L. 5. §. 5. ff. de his qui effud. vel deiec.* VII. Actio de dolo biennalis est, & ne litis quidem contestatione perpetuatur. *L. ult. C. de dolo malo. §. 2.*

Reg. IV. De persequutione criminum, & V. de effectuali
 §. 1191. Quartum axiomata esto: Accusationes criminales ordinariae vicennariae sunt. *L. 12. C. ad Leg. Cornel. de falsis. §. 2.* Ordinariae inquam. Nam fallit regula, I. in delictis, quae lege Iulia de adulteriis coercentur. *L. 29. §. 5. seq. ff. ad leg. Iul. de adult.* II. in crimine peculatus, *L. 7. ff. ad L. Iul. peculat. & III.*

ex

ex SC. Silianiano, quibus quinquennio praescribitur. *L. 13. ff. ad SC. Silan.* Quintum denique: post litem contestatam actiones perpetuae ad XL. annos, temporales ad XXX. producuntur. *litis contestatio in solent quasi contractum.*

sin fuerit tunc in dno p[ro]p[ri]o.

§. 1192. Quum actiones in bonis esse censentur: (§. 341.) eae etiam ex parte hereditibus & aduersus heredes dantur. Ex parte inquam. Vnde primum axioma: I. *Omnes actiones rei persecutoriae & poenales hereditibus quoque dantur, nisi vel ad meram vindictam comparatae sint, vel actoris speciatim non interfit.* Vnde facile patet, cur actiones iniuriarum, (§. 1066.) de inofficioso testamento, (§. 535. II.) de calumniatoribus, (§. 1116. VI.) de reuocanda donatione ob ingratitudinem, (§. 415. III.) omnesque actiones populares, (*L. 5. §. 5. ff. de his, qui effud.*) hereditibus non competant.

Quaenam actiones denique hereditibus & aduersus heredes? Axioma I.

§. 1193. Alterum est: *Omnes actiones rei persecutoriae, etiamsi ex delicto sint, aduersus heredes dantur & quidem in solidum. §. I. Inst. h. t. Saltim iure canonico ob cap. 5. X. de raptor. & in foro haec thesis expedita habetur. cap. fin. de sepult.*

Axioma II.

§. 1194. Tertium: *Actiones poenales, siue ex delicto, siue ex contractu, hereditibus quidem sed non contra heredes dantur, nisi ab ipsis delinquentibus sint contestatae. §. I. Inst. h. t. L. 26. & L. 58. ff. de obl. & act. L. 104. ff. de R. I.*

Axioma III.

Quarta TIT. XIII. *Subquarta*
 DE
 EXCEPTIONIBVS.

§. 1195.

Con-
rexió.

Hactenus de *actionibus*. Quemadmodum vero *actoris* est, ius suum persequi in iudicio: ita *rei*, se defendere; idque fit, vel negando fundamentum actionis, vel causam fatendo quidem, sed subiuncta EXCEPTIONE.

Excep-
tio
quid ?

§. 1196. EXCEPTIO nimirum latius accepta est *omnis rei allegatio ac defensio, qua intentio actoris vel ipso iure vel ob aequitatem eliditur*. L. 2. §. 1. L. 15. ff. h. t. Si vero accipiatur strictius, est *actionis iure stricto competentis ob aequitatem exclusio* *pr. Inst. h. t.* L. 2. *pr. ff. h. t.* L. 12. ff. *de dol. mal. & met. exc.* Ergo exceptiones proprie non sunt, quibus ipso iure actio excluditur, uti solutionis, compensationis, quamvis hodie in foro id nomen obtineant, & a Doctoribus *exceptiones facti* adpellentur.

Ciuiles
& prae-
toriae.

§ 1197. Eae sunt vel CIVILES, quae ex iure civili; vel PRAETORIAE, quae ex iure praetorio nascuntur. §. 7. *Inst. h. t.* Sic CIVILES sunt exceptio SC. *Macedoniani*, *Velleiani*, non numeratae pecuniae, praescriptionis; PRAETORIAE,

TORIAE, exceptiones doli mali, pacti, iurisiurandi, quod metus causa.

§. 1198. Deinde aliae PERPETVAE & PEREMTORIAE sunt, quae semper agentibus obstant, & semper rem, de qua agitur, perimunt. §. 9. *Inst. h. t.* quales sunt omnes superiore §. recensitae, vel TEMPORARIAE, & DILATORIAE, quae ad tempus nocent, & temporis dilationem tribuunt; §. 10. *Inst. h. t.* siue ob personam & iurisdictionem iudicis, siue ob inhabilitatem actoris, vel procuratoris, siue ob modum procedendi, siue ob merita causae. Tales sunt exceptiones praescriptionis fori, suspecti iudicis, feriarum, libelli obscuri, causationis, ante dignam petitionis. §. 33. *inst. de act. cl. Engel. Collig. univ. jur. can. tit. de plus petit.*

§. 1199. Alio sensu quaedam exceptiones dicuntur perpetuae, quia nullo tempore iis praescribitur, quamvis actiones ex eadem causa temporales sint, veluti exceptio doli, quae perpetua est, quum actio de dolo sit biennalis. Et tales ordinarie sunt omnes, quia reus non potest prius excipere, quam actione conveniatur. *L. 5. §. ult. ff. de dol. mal. & met. exc.* Temporariae contra hoc sensu sunt, quae certo tempore expirant, quales sunt, quibus conventio aut lex certum tempus praefituit; uti exceptio pacti de non petendo temporalis, non numeratae pecuniae, quam biennalem esse diximus. (§. 851.) *L. 4. C. de N. N. P. & exceptio non numeratae dotis, de qua §. 854.*

Excep-
tiones
vel rea-
les vel
perfo-
nales.

Perfo-
nales
duplicis
generis.

§. 1200. Postremo quaedam exceptiones rei coherent, quaedam ad personam sunt restrictae. Illae REALES, hae PERSONALES dicuntur.

§. 1201. Personales aut restrictae sunt ad personam eius, qui illas opponit, aut eius, cui opponuntur. Prioris generis sunt exceptiones competentiae, (§. 1137.) & pacti personalis de non petendo. L. 22. L. 35. §. 1. D. de pact. Posterioris generis est exceptio doli.

Englisk TIT. XIV.

D E

REPLICATIONIBVS.

§. 1202.

Con-
nexio. **V**ti reus exceptione sua intentionem actoris; (§. 1196.) ita actor noua allegatione exceptionem rei elidit, eaque vocari solet REPLICATIONIO. pr Inst. h. t.

Replica-
tio.

Dupli-
catio. §. 1203. Quum vero contingere possit, vt replicatio, quae prima facie iusta est, noua allegatione excludatur a reo: ea tunc vocatur DVPLICATIONIO. §. 1. Inst. eod.

Englisk

Quotal-
legatio-
nes par-
tibus
permit-
tuntur. §. 1204. In quibusdam foris & actori TRILPLICATIONIO, & reo QVADRPLICATIONIO conceditur, §. 2. Inst. h. t. immo & vltiores allegationes admittuntur. Verum in iudiciis bene

con-

constitutis id non temere permittitur, sed par-tendae? tes coguntur in replicatione & duplicatione ad sententiam concludere, & si id faciant, iudex causam ex officio pro conclusa habet. Ceterum reo ultimam allegationem competere, & ratio iuris & usus fori probat.

TIT. XV.

Johann Dicker

DE

INTERDICTIS.

§. 1205.

INTERDICTA sunt formulae & conceptiones Inter-
verborum, quibus Praetor in causa, mo-
ram non ferente, vel ipsam reipublicae utilita-
tem attingente, aliquid fieri iubebat aut prohi-
bebat. *pr. I h. t.* iure nouo pro interdictis
competunt EXTRAORDINARIAE ACTIONES,
h. e. interdicta ipsa etiam iure nouo dantur;
aliter modus procedendi antiquus, quem late de-
scribit Friderus in *tract. de interdictis com-
ment. 17.* ex usu recessit.

§. 1206 Sunt ea ratione formae vel PRO-
HIBITORIA, veluti interdicta *ne vis fiat ei, qui* Prohibi-
in possessionem meam erit, ne quid in loco sa- teria, res
cro fiat, ne quid in loco publico vel itinere stituto-
fiat, &c. vel RESTITUTORIA, veluti interdic-
tum *et c.* *et c.* vel EXHIBITORIA, v. c. *de li-* rita, ex-
bito-
ria,

ff

berb

vales & iara; illo solas res corporales perfequimur; L. 2. ff. quor. bon. L. 12. L. 19. ff. de her. pet. III. in illo tantum demonstratio, petiorem praesumptivum esse heredem, in hac sollemnier probatio iuris hereditarii requiritur. L. 1. C. quor. bonor.

§. 1211. Ei vero interdicto affine est REMEDIVM ex L. ult. C. de edicto D. Hadr. toll. quo heres, in testamento scriptus, in possessionem mitti iure petit, si testamentum vitio visibili non laboret. Remed. ex L. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.

§. 1212. Alterum interdictum QVOD LEGATORVM datur heredi bonorum possessori, qui satisdedit, L. 1. §. 16. ff. quod legat. aduersus legatarium, qui rem legatam sine voluntate heredis, occupavit, vt eam restituat, quo quarta Falcidia detrahi possit, vel in id, quod interest, condemnetur. L. 1. §. 2. ff. L. vn. C. quod legat. Interdict. quod legatorum.

§. 1213. SALVIANVM interdictum datur domino fundi contra colonum ad consequendam possessionem rerum coloni, pro mercede oppignoratarum. §. 3. Inst. h. t. L. 1. §. 1. ff. de Salv. interd. QVASI SALVIANVM omni creditori aduersus possessorem rei sibi obligatae ad eius consequendam possessionem. d. L. 1. §. 1. ff. eod. Interdict. Saluianum & quasi Saluianum.

§. 1214. Vnde differunt haec interdicta ab Quoc. actionibus Seruiana, & quasi Seruiana, dum I. mood disse-

rant ab actionibus Seruiana & quasi Seruiana? interdicta dantur ad possessionem consequendam, actiones ad ius pignoris declarandum, L. 1. *pr.* §. 1. *seq.* L. 2. *ff. de Salv. interdict.* II. Illae actiones contra quemcumque possessorem; hoc interdictum tantum contra oppignorantem datur. L. 1. *C. de precar.* III. Interdictum paratoris executionis est, leuiiores probationes admittit, & exceptiones altioris indaginis respuit.

Interd. ret. §. 1215. RETINENDAE possessionis causa (§. 1207.) prodita sunt interdicta VTI POSSIDETIS & VTRVBI §. 4. *Inst. h. t.*

Interd. uti possidetis. §. 1216. Interdictum VTI POSSIDETIS competit ei, qui rem immobilem tempore litis contestatae nec *vi*, nec *clam*, nec *precario*, possidet, L. 1. §. 8. 9. *ff. uti possid.* contra turbantem, ad id, ut a turbatione desistat, deque eo caueat, & praestet simul, quod interest. L. 1. §. 4. 6. *ff. L. vn. C. uti possid.*

Hodie vel summarissimum vel ordinarium. §. 1217. In foris nostris interdictum hoc pro ducitur ad omnem, qui possidet, modo de vi-tiis possessionis non aperte constat. Hinc hodie interdictum uti possidetis, siue ut pragmatici loquuntur, REMEDIUM POSSESSORIVM duplex habemus, SUMMARISSIMUM & ORDINARIUM. In illo nudum factum possessionis, & ultimus eius actus quietus, in hoc antiquior & melior possessio spectatur.

Interd. vtrubi. §. 1218. Interdictum contra VTRVBI datur ei, qui rem mobilem tempore litis contestatae nec

nec vi, nec clam, nec precario, possidet. *L. vi.*
 §. 1. ff. *utrobi* & §. 4. *Inst. h. t.* aduersus tur-
 bantem, vt a turbatione desistat, cautionem de
 non amplius turbando, idque, quod interest,
 praestet.

§. 1219. Vtiliter haec interdicta etiam ad Ea in-
 feruitutes & iura, ad superficiem, vsumfructum terdicta
 proferuntur; imo vsus fori ea ad ius colono- an & ad
 rum protulit. Sand. *Lib. 5. tit. 4. def. 2.* iura per-
 tineant?

§. 1220. RECUPERANDAE possessionis caus- Interd.
 fa interdictum VNDE VI competit ei, qui per- recupe-
 vim a possessione rei immobilis deiectus est, randae
 eiusue heredi; *L. 1. §. 44. ff. de vi & vi arm.* posses-
 aduersus deiecentem non eius heredem, nisi in sionis
 quantum ad eum peruenit, *L. 1. §. ult. L. 2.* vnde vi.
ff. L. 2 C. eod. ad restituendam possessionem,
 cum fructibus ac omni utilitate, damnumque
 deiciendo datum resarciendum, §. 6. *Inst. h. t.*
 & si possidere desierit, ad id, quod interest.
L. 15. ff. eod.

§. 1221. In praxi affine remedium passim re- Actio
 ceptum est ex interpretatione potius, quam ver- de spo-
 bis *canonis redintegranda 3. caus. 3. Qu. 1.* lio.
 & *cap. 18. X. de restit. spol.* nempe ACTIO
 de SPOLIO, quo spoliatus agit non modo de
 re immobili, sed & de mobili, non modo ad-
 uersus spoliantem; sed & aduersus quemcum-
 que possessorem; ad restituendum spolium. *Zieg-
 Comy. ad can. redin. tegr. Gail. L. 2. Obs. 75.*

Interd. §. 1222. Denique alia interdicta **SIMPLICIA**
simplicia & sunt, in quibus facile adparet, quis possideat,
duplicia adeoque quis reus sit, ex gr. *quorum bonorum*,
quod legatorum, Saluianum, unde vi:
 alia **DVPLICIA**, in quibus uterque actoris vel
 rei vice fungi posset. Qualia sunt interdicta
uti possidetis & *utrubi* L. 2. pr. ff. S. ult.
Inst. h. t.

Manda- §. 1223. Adfinia interdictis sunt **MANDA-**
ta cum TA in foris nostris vltatissima, praecipue ad
& sine viam facti compescendam inuenta, & vel *cura*
clausula vel *sine clausula* expediuntur.

Maria
annonyman fuzno virmar.
 D E

POENA TEMERE LITIGANTIVM.

§. 1224.

Coerci- **Q**uia saepe temere litigant homines, legum-
tio te- latorum varia excogitarunt media, coer-
mere li- cendi hanc temeritatem. Huc pertinent **IVS-**
tigent- **IVRANDVM CALVMNIAE** & variæ **POENAE**,
tium. pr. Inst. h. t.

Iusiur- §. 1225. Iusiurandum **CALVMNIAE**, quo
rand.ca- partes & **advocati** iurant, se **causam suam**
II. 19 **iustam** ex **istimare**, L. 2. C. de **iurcur. propt.**
cal.

cal. L. 14. §. 1. C. de iudic. Nov. 49. C. 3. lumnias
L. 24. §. 4. L. 37. D. de iurciur. L. 5. §. 14. quotu-
D. de nov. op. nunc. plex?

§. 1226. Alter modus coercendi litigantium Poena
temeritatem est POENA. (§. 1224.) Huc per- pecu-
tinet I. poena dupli, in deposito miserabili; niaria.
(§. 785.) damno iniuria dato; (§. 1058.) ex-
ceptione non numeratae pecuniae; Nov. 118.
cap. 8. legatis piae causae relictis. (§. 1121.)
II. Onus probandi in reum devolutum, qui
conditione indebiti conuentus, salutionem neg-
gat. L. 25. pr. D. de probat. III. Obligatio in
solidum, si quis animal nocens suum esse nega-
uerit. (§. 1169.) IV. Refusio expensarum litis,
§. 1. I. h. t. L. 79 pr. D. L. 13. §. 6. C. de iudic.

TIT. XVII.

Whom Whiffar = DE = Om In.

OFFICIO IVDICIS.

§. 1227.

IUDICIUM est legitima causae controuersae Iudici-
cognitio & decisio a iudice competente fac. um
ta. In omni iudicio ergo spectanda sunt I. SVB- quid?
IJECTVM h. e. personae iudicium constituen-
tes; II. OBIECTVM siue causae in iudicium
deductae; III. FORMA, siue modus proceden-
di, qui dicitur PROCESSVS.

.ff. 4

§. 1228.

Personae in
iudicio
obveni-
entes.

§. 1228. Personae in iudicio occurrentes, & quidem principales sunt IVDEX & partes litigantes, ACTOR atque REVS L. 62 D. de iudic. Minus principales ex parte iudicis sunt: ACTVARIVS, ASSESSORES, SCRIBAE, ADPARTORES, MANVS MILITARIS; &c. Ex parte litigantium: ADVOCATI, PROCVRATORES, SYNDICI, LITIS DENVNCIATI, TVTORES, CVRATORES, ACTORES, &c. §. 6. *inst. de Curat.*

Quid actor & reus?

§. 1229. ACTOR est, qui aliquid in iudicio sibi dari vel fieri intendit; L. 13. L. 14. L. 62. D. de iudic. REVS, qui se ab actione defendit. L. 3. D. de iurciur. §. 1. I. de exc. In vtroque requiritur, vt habeat legitimam personam standi in iudicio ^{tot. tit.} L. 1. C. qui leg. personam standi in iud. hab. De actore vero obseruandum, quod ordinario inuitus ad agendum non compellatur. L. vii. C. ut nem. inuit. ag. Caeterum iudicia, in quibus ob dubiam vel communem possessionem vterque actoris partibus fungi potest, DVPLICIA vocantur, L. 44. §. 4. D. fam. herc. L. 13. L. 14. D. de iudic. §. ult. I. de interdict. Quae sunt iudicia *forum regundorum, familiae hereditariae & communis diuidendo.*

Requisita in iudice.

§. 1230. In iudice requiritur I. vt iurisdictione gaudeat; II. vt sit competentens; III. non suspectus. L. 17. D. de iudic. L. 16. C. eod. III. 4.

Quid iurisdictionis

§. 1231. IURISDICTIO iure romano est iuris magistratui competens, causas civiles controuersas

versas cognoscendi & decidendi. Ex qua definitione pronò alioo sunt axiomata: I. Iurisdictio soli magistratui, non iudici pedanteo, nec magis *arbitria* competit. L. 11. §. 3. *de recept.* L. 3. *D. de iurisd.* II. Ius inquirendi & puniendi delicta proprie non dicitur iurisdictio, sed **QUAESTIO & GLADIJ POTESTAS.** Nec III. ius, auctoritatem impertiendi actibus civium apud Romanos iurisditionis nomine proprie venit.

§. 1232. Praeterea vero observandum; I. iurisditionem magistratibus romanis competuisse iure magistratus. Contra II. ius, actus civium confirmandi, datum quidem fuisse magistratibus nonnullis, sed speciali lege. L. 2. *de offic. eius, cui mand. est iurisd.* Sic & III. quosdam magistratus habuisse quaestionem siue ius gladii, sed id quoque ex specialis legis concessione, non iure magistratus. L. 1. *D. eod.* IV. Ea, quae magistratui iure magistratus competeabant, potuisse mandari, non vero ea, quae ex speciali concessione habebat. L. 1. *pr. §. 1. L. 2. pr. §. 1. eod. l. 5. p. §. 1. eod.*

Axiomata de iurisditione.

§. 1233. Dividitur iurisdictio I. in **PROPRIAM & MANDATAM** siue **DELEGATAM.** Illa est, quae ab ipso magistratu exercetur, haec ab alio nomine magistratus. L. 5. L. 6. *de iurisd.* L. 1. §. 1. L. 3. *de offic. eius, cui mand. iurisd.*

Iurisdictio vel propria vel mandata.

§. 1234. Porro aut **ORDINARIA** est, aut **PROROGATA.** *prorogata* nimirum dicitur, quae

Aut ordinaria

aut pro- vel consensu partium litigantium, vel ex legis
rogata. praescripto extra terminos exercetur. *L. 18. D. de iurisd. L. 1. L. 2. D. de iudic.* Hinc pro-
rogatio iurisdictionis vel VOLUNTARIA est vel
NECESSARIA. Haec in RECONVENTIONE la-
tet. *L. 11. §. 1. D. de iurisd.*

Quid imperium & quotu-
plex? §. 1235. A iurisdictione differt IMPERIVM,
h. e. ius coercendi, quod in CIVILE ac MILLI-
TARE, item in MERVM & MIXTVM dispeſci-
tur *L. 3. D. de iurisd. L. 1. §. ult. L. ult. §. 1. D. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* Ci-
vile magistratibus maioribus vrbaniſ, militare
magistratui cum exercitu in prouincia versanti
competit. Quid merum & mixtum fuerit impe-
rium, non constat. Vulgo existimant, merum
imperium, fuisse potestatem puniendi delicta,
mixtum vero ius exsequendi sententiam in causa
ciuili latam.

Facies iurisdictionis
hodierna. §. 1236. Nobis iurisdictione generalius quam-
cunque potestatem magistratui competentem ſig-
nificat, & praeter species Romanis cognitae,
(§. 1233 - 1234.) ea hodie I. in voluntariam ac
contentiosam; voluntaria porro in meram &
mixtam; contentiosa in ciuilem ac criminalem;
II in realem, patrimoniatem & administrato-
riam dispeſci solet.

Quid compe-
tentia §. 1237. Non vero sufficit ad iudicium recte
constituendum, vt iudex habeat iurisdictionem
in genere; sed requiritur vt etiam respectu cau-
sae

DE OFFICIO
 dicitur cum iuris
 competens in (§
 dicitur respectu L. vt in
 causa est, iudicium
 dicitur specie iurisdic
 in conuentione spectat
 in huiusmodi. Actus
 dicitur L. 2. C. de iur
 iuris Competen
 dicitur vel ex prior
 dicitur hoc PARVUM
 dicitur porro vel GEN
 dicitur vel in omnia
 dicitur in causa o
 dicitur generale de f
 dicitur UTRACTVS;
 dicitur SITAE; CON
 dicitur IURISDICTIONIS
 dicitur ADMINISTRATIONIS
 dicitur in causis sunt:
 dicitur REARVM; FISCO
 dicitur REISONARVM;
 dicitur ACADEMICOM
 dicitur in causis lat
 §. 1239. Cau
 dicitur delictis sunt
 dicitur vel criminales,
 dicitur sa sunt, vel
 dicitur eodem fonte

fac & aduersus reum iurisdictione fundata, siue vt iudicis **forum competens** sit. (§. 1230.) Competentia ergo fori requirit I. vt iudex in tali *causa*, qualis obuia est, iudicare possit, siue quod vulgo dicitur, specie iurisdictionis gaudeat, ad quam causa controuersa spectat; II. vt reus in hac lite ipsi sit subiectus. Actor enim forum rei sequi tenetur. L. 2. C. de iurisd. III. 13.

§. 1238. Competens forum vel ex iure communi est, vel ex priuilegio. Illud forum **COMMUNE**, hoc **PRIVILEGIATVM** vocatur. Commune porro vel **GENERALE** est vel **SPECIALE**, prout vel in omnibus ordinario causis, vel in certa tantum causa competens est. Forum commune generale est forum **DOMICILII**; specialia: **CONTRACTVS**; **DELICTI**; **DEPREHENSIONIS**; **REI SITAE**; **CONTINENTIAE CAUSARVM**, **IURISDICTIONIS PROROGATAE & GESTAE ADMINISTRATIONIS**. Fora priuilegiata ratione *causae* sunt: forum causarum **ECCLESIASTICARVM**; **FISCALIVM** &c. intuitu *personae* **PERSONARVM MISERABILIVM**; **MILITVM**; **ACADEMICORVM** & **CLERICORVM**, de quibus omnibus latius in Pandectis agitur.

§. 1239. Causae in iudicium deductae vel ecclesiasticae sunt vel saeculares; hae vel civiles vel criminales, inde et iudicia vel **ECCLESIASTICA** sunt, vel **CIVILIA** vel **CRIMINALIA**. Ex eodem fonte fluit diuisio iudiciorum in **REALIA** & **PERSONALIA**.

Forum competens quatuorplex

Iudiciorum diuisiones ratione causae tractandae.

LIA & PERSONALIA §. 1. I. de act. L. 25. D. de O. & A., in VNIVERSALIA, GENERALIA & SINGVLARIA; L. 1. D. de R. V. L. 38. pr. D. pro soc. in PETITORIA & POSSESSORIA, L. 14. §. ult. D. de except. rei iud.

Substantialia
processus.

§. 1240. In ordine procedendi actus essentialis separandi sunt ab accidentalibus. Hi FORMALIA PROCESSVS; illi SVBSTANTIALIA adpellantur, suntque: ACTIO, CITATIO, RESPONSIO, PROBATIO, ac SENTENTIA. Substantialia in omni iudicio obseruanda sunt, ne nullitas oriatur. Cum vero aliis in causis formalia seruentur; in aliis omittantur; inde processus in ORDINARIVM & SVMMARIVM abit.

Clem. 2. de iud. — Clem. 2. de P. S.

Appellatio
quid?

§. 1241. Sententia impugnari potest per APPELLATIONEM, quae est legitima ad iudicem superiorem ab inferiore provocatio, eum in finem facta, ut sententia viribus iudicati suspendatur, & grauiamen illatum reparetur. L. 1. pr. D. L. 30. L. 32. C. de appellat.

TIT. XVIII.

D. E.

PUBLICIS IVDICIIS.

§. 1242.

Con-
nexio.

Supra diximus, delicta alia PRIVATA esse, alia PUBLICA. (§. 1014.) De his sub finem libelli Imperator agit. Maxime haec crimina publica differunt a priuatis. Nam I. &

non

ad §. 1241. in fine

Appellatio interponi debet
intra decennium. auth. Hodie
Cod. de appellat. VIII. 62. quod
scienti currit à momento publi-
-cationis facta. l. 1. §. q. quando
appellandum. Ignoranti e. g. tertio
ad publicationem non citato à
die Scientia. Cap. 8. de app. in 6°.

IV. TIT. XVII.
§. 1. I. de off. l. p.
UNIVERSALIA. GENERALI
L. 1. II. de R. V. L.
PETTORIA de PONS
D. de excep. et ind.
procedendi ante offi-
ab accidentibus. H
VS; H. SUBSTANTIA
de: ACTO. CITATIO.
CIT. in SACRAMENTA
iudicium intercedit
um vero nisi in causa fore
lis committitur: inde pro
& SYNDICATUM ab
L. 1. in P.
impugnari potest per ap-
legimus ad nullum
prolocutio, non in se
ia videret talis §.
filium reporter. L.
C. de appat.

XVIII.
INDICIIS

1241.
in 1° PRIVATA est,
1244.) De his talis §.
git. Maxime hoc debet
à publicis. H. l. 1. §.
na

[Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

8

... per...
... & ...
... qui ...
... illi ...
... de ...
... comitatus
... & ...
... de ...
... de ...
... non ...

§ 1243. POENA
CAPITALIS. I
... § 18
... § 18
... L. 6. §. 18.

§ 1244. Poena
... erant dat
... capitis
... in infir
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de

§ 1245. Quo
... de publ
... modi leges
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de
... §. 18. §. de

non privati persequuntur, quorum interest, sed Differe-
 respública: & hinc II. unicuique accusandi ius rentia
 est, nisi quis speciatim prohibeatur, §. 1. *L. h. t.* iudicio-
 dummodo III. accusator subscribat in crimen, rum
 id est libello se obstringat ad poenam talionis, publicis
 si calumniae convictus fuerit *L. 7. pr. L. ult.* & pri-
 vato-
 rum.
 C. de accus. & inser. *L. ult. C. de calumn.*
 Quin & IV. non actor hic persequitur poenam
 pecuniariam, sibi applicandam, sed ad vindictam
 publicam agit accusator.

§. 1243. POENA vel CAPITALIS est, vel Poena
 NON-CAPITALIS. Illa vel vitam naturalem, vel quatu-
 caput civile, (§. 187. *) tollit: haec nec vitam, plex
 nec caput civile, libertatem puta, aut civitatem,
 aufert. *L. 6. §. ult. ff. de poen. §. 2. Inst. h. t.*

§. 1244. Poenae capitales apud Romanos Poenae
 receptae erant damnatio ad furtam, viulcom- capita-
 burium, capitis amputatio, damnatio in metalla, les &
 deportatio in insulam: *L. 28. pr. §. 11. L. 8. non ca-
 pitales.*
 §. 1. sequ. ff. de poen. Non capitales furtium
 admonitio, flagellatio, damnatio ad operas pub-
 licas, relegatio, infamia, dignitatis privatio. *L.*
6. §. ult. L. 7. L. 8. pr. L. 28. ff. de poen.

§. 1245. Quum vero illae poenae vel certis Crimina
 legibus de publicis iudiciis definitae sint, vel extraor-
 eiusmodi leges de iis non essent iudicia illa dinata
 xax εζοχης PVBLICIA, haec EXTRAORDI-
 NARIA dicebantur (§. 1015.) De his libro Pan-
 dectarum 47. de illis solis Institutionibus iam agi-
 tur.
 §. 1246.

Leges de iudiciis publicis. §. 1246. Leges autem, quae de publicis iudiciis exstant, sunt: I. *Lex Iulia maiestatis*, II. *lex Iulia de adulteriis*, III. *lex Cornelia de fisciis*, IV. *lex pompeia de parricidiis*, V. *lex Cornelia de falsis*, VI. *leges Iuliae de vi publica & priuata*, VII. *lex Iulia de peculatu & residuis*, VIII. *lex Fabia de plagiaris*, XI. *leges Iuliae ambitus, repetundarum & de annona.*

Lex Iulia maiestatis. §. 1247. I. *Lex Iulia MAIESTATIS* lata a Iulio Caesare, (Cic. *Philipp. I.*) in eos astricta, qui contra reip. vel principis summam potestatem aliquid moliti sunt, §. 5. *Inst. h. t. L. 1. §. 1. ff. ad Leg. Iul. Maiest.* & tum PERDVELLIONEM, tum CRIMEN MAIESTATIS, speciatim ita dictum, vindicat. L. *ult. ff. eod. L. ult. ff. de abolit. crim.*

Quid perduellio & crimen maiestatis? §. 1248. PERDVELLIONIS crimine se obstringit, qui hostili animo aduersus rempublicam vel principem animatus est. L. 1. L. 2. L. *ult. ff. ad L. Iul. mai.* §. 3. *Inst. h. t. CRIMINIS MAIESTATIS* in specie reus fit, qui iura maiestatis inuadit, aut aliquid verbis vel factis sine animo hostili in contumeliam principis committit. L. 6. L. 7. L. *ult. ff. eod.*

Eiusdem Poena. §. 1249. Poena criminis *perduellionis* est I. supremum supplicium, L. 5. *pr. §. 6. C. eod.* II. memoriae post mortem damnatio, §. 3. *Inst. h. t.* III. publicatio bonorum, L. *ult. ff. L. 5. 6. 7. 8. C. eod.* IV. filiorum a materna, auita,

om-

omniumque propinquorum successione, immo & testamentis extraneorum delata hereditate, nec non ab omni dignitate exclusio; filiarum hereditate materna ad legitimam tantum portionem restricta. L. 5. §. 1. 3. 6. ff. *cod.*

§. 1250. Rei criminis maiestatis speciatim dicti pro eius qualitate capitis damnantur, vel deportantur, vel relegantur, nec poena ad liberos extenditur. §. 3. *Inst. h. t. l. 24. ff. de poen.* arg. L. *vit. ff. & l. 5. pr. §. 1. C. h. t.* Poena reorum maiestatis.

§. 1251. Firmavit hanc atrocem legem Nemeffis Carolina Art 129. nisi quod non gladio percutitur perduellis, sed corpus eius in quatuor partes secari, easque in locis publicis suspendi iubetur. Nec mores ab hoc supplicio abhorrent. Vfus hodie.

§. 1252. *Lex Julia de ADVLTERIIS* non solum adulteria, verum etiam nefandam & monstrousam Venerem; incestum, stuprum & lenocinia coercet. Meretricum enim improbitas apud Romanos, satis poenae tantae turpitudinis professioni inesse existimantes, extra poenam civilem fuit L. 21. L. 29. §. 1. C. ad L. *Iul. de adult. l. 13. §. 2. ff. cod.* Lex Julia de adulteriis.

§. 1253. ADVLTERIVM est mulieris alii Adulterii nuptae, vel desponsatae vitiatio. L. 6. §. 1. L. 13. §. 2. L. 34. §. 1. ff. *cod.* Adeoque ex quid. principiis iuris Rom non solum maritus, sed & caelebs, qui alienam subagitaui uxorem, vel sponsam, adulterium commisit, non maritus, qui

qui cum inupta rem habuit, quippe stupri tantum reus. L. 6. §. 1. ff. ad Leg. Iul. de adult. At ex principiis iuris canonici *can. 15. caus. 32. qu. 5.* omnis violatio fidei conjugalis adulterium habetur.

Eius poena publica. §. 1254. Id crimen & publica severitate ex hac lege coercetur, & *privatim* quibusdam casibus iure vindicatur. Poena publica ex lege Julia non fuit gladii, (vt Iustinianus tradit §. 4. *Inj. h. t.* L. 19. C. de transact. & L. 9. C. ad L. Iul. de adult. sed relegatio in insulam, & publicatio dimidiae partis bonorum, tum adulteri, tum adulterae, & huius simul dimidiae dotis. Paull. Rec. Sent. lib. 2. tit. 28. §. 14. Postea Constantinus capitale esse iussit adulterium. L. 30. §. 1. C. ad Leg. Iul. de adult. Iustinianus adulteram verberatam in monasterium mitti, & nisi eam intra biennium recipiat maritus, attonderi voluit. Nov. 134. cap. 10. Leges Germaniae variant.

Privata adlterii persequutio. §. 1255. Privatim vindicta permittitur & marito, & patri adulterae. Sed *illi* occidere licet tantum adulterum, non uxorem, immo nec illum, nisi domi suae, vel a sibi post trinarum denunciationem, testibus tribus munitam, deprehensum: huic & filiam familias, domi suae generive in adulterio deprehensam vna cum adultero occidere licet. L. 20. sequ. ff. ad Leg. Iul. de adult. Nov. 117. cap. 15.

§. 1256.

§. 1256. *Monstrosae & nefandae Veneris* poena capitalis est. L. 31. C. ad L. Iul. de adult. §. 4. *Inst. h. t.* Et ex constitutione quidem *Crim. Art. 116* viui comburio plectuntur rei quidam tam nefandae turpitudinis, quam scire non proficit L. 31. C. de adult.

§. 1257. *Incestus* est coitus illicitus inter eas personas, quae ob consanguinitatem vel adfinitatem coniungi non possunt. (§. 114. seqq.) L. 6. L. ult. C. de incest. nupt. Illud crimen inter adscendentes & descendentes commissum deportatione; in reliquis gradibus arbitrariè punitur L. 5. ff. de quaest. Nov. 12. cap. 1. L. ult. ff. de ritu nupt. Hodie fere obtinet poena capitalis, si personae, in linea recta cognatae coierint. Alias fustigatio, relegatio aut extraordinaria poena obtinet.

§. 1258. *Stuprum* est, quod virginis vel viduae honeste viventi sine vi inferitur. L. 6. §. 1. L. 34. pr. §. 1. ff. ad L. Iul. de adult. Eius poena iure Rom. in personis honestis est publicatio dimidiae partis bonorum, in humilibus corporis coercitio cum relegatione. §. 4. *Inst. h. t.* Stuprum vi illatum capitis supplicio luitur. L. 1. §. 2. ff. de extraord. crimin.

§. 1259. Moribus Germanicis eatenus obtinuit ius diuinum. Deut. cap. 12. v. 29. ut stuprator stupratam virginem aut dotare, aut ducere, cogatur cap. 1. 2. X. de adult. Si virgo

matrimonii spe illecta stuprum passa est, abscisse eam ducere tenetur stuprator.

Lenocinii. §. 1260. *Lenocinium* est, quando quis feminas aliis quaestus causa prostituit. L. 29 pr. ff. eod. Poena capitalis est, si quis filiam vel uxorem prostituat, alias arbitraria. Nov 14. Et L. 29. §. 3. ff. eod. Id & Const. Crim. Carol. art. 122. seq. & mores sequuntur.

Lex Cornelia de sicariis. - §. 1261. III. *Lex Cornelia* DE SICARIIS coercet homicidia & veneficia. HOMICIDA vero est, qui dolo malo hominem occidit; L. 1. §. 3. L. 14. ff. ad leg. Corn. de sicar. qui dolus praesumitur, si quis telo usus sit. L. 1. §. 3. ff. eod. Homicidium tale dolosum capite; §. 5. Inst. h. t. Gen. 9. v. 5. 6. Const. Crim. art. 147. seq. culpa commissum extra ordinem punitur, L. 4. §. 1. L. 7. ff. eod. casu commissum a poena immune est, eoque & moderamen inculpatæ tutelæ pertinet. (§. 1047. II.)

Et veneficis §. 1262. *Veneficium* adpellatur vel crimen, quo quis venena mala necandi hominis causa fecit, vendidit, dedit, L. 1. §. 1. L. 3. pr. §. 1. 2. ff. eod. vel quo quis susurris Et incantationibus magicis homines occidit, vel occidere conatus est. L. 13. ff. eod. §. 5. Inst. eod. Horum quoque poena capitalis est. §. 5. Inst. h. t. L. 1. L. 4. L. 5. C. de malef. Et mathem. IX. 18.

Lex Pompeia §. 1263. IV. *Lex Pompeia* DE PARRICIDIIS vindicat homicidium inter proximos cognatos com-

commiffum; & quidem, fi quis patrem, matrem, peia de
 auum, auiam, fratrem, sororem, patrualem, ^{parrici-}
 matrualem, patruum, auunculum, amitam, ^{diis.}
 confobrinum, confobrinam, vxorem, virum, gene-
 rum, focrum, vitricum, priuignum, priuignam,
 patronum, patronam, occiderit. L. 1. pr. ff.
de Leg. ~~III~~ ^{parricid.} de parricid.

§. 1264. Poena in eo confifit, quod parricid. Eius
 cida, virgis fanguineis caefus, culleo infuitur, ^{poena}
 & cum cane, gallo gallinaceo, vipera & fimia,
 inter feraleſ iſtas anguſtias comprehenſus, in vi-
 cinum mare vel amnem proiicitur. §. 6. Inſt. h.
t. L. 9. pr. ff. eod. L. em. C. de hiſ qui par-
ricid. vel lib. occ. Si mare vel flumen fit remotius,
 parricida vel viuus comburitur, vel obiiicitur
 beſtiis. L. 9. pr. ff. eod.

§. 1265. Poenam cullei Et Conſt. Crim. art. Et huius
 131. in parricidio inter adſcendentes & deſcen-
 dentes admiſſo probat. Aliaſ fere gladij poena
 obtinet, reuſque ad ſupplicium trahitur, vel ante
 illud forcipe candente aliquoties vritur, ſi atro-
 cius fuerit parricidium. Conſt. Crim. ib. Et art.
 137.

§. 1266. V. Lex Cornelia de FALſIS ^{Lex Cor-}
 cet crimen, quod in veritatis imitatione ac ^{nelia de}
 ſuppreſſione, in alterius fraudem dolose facta, ^{faliſ.}
 conſiſtit. §. 7. Inſt. h. t. L. 16. §. 2. L. 23. ff.
L. 20. C. ad Leg. Corn. de falſ. Cuius cri-
 minis rei ſunt, qui in teſtamento, vel aliis in-

strumentis, in alio nomine adfumendo, in testimonio perhibendo, in supponendo partu, in mensuris, ac denique in nummis adulterandis, falsum committunt.

Falsi
poena

§. 1267. Ob falsa haec omnia serui supremo supplicio; liberi deportatione & publicatione bonorum adficiuntur. L. 1. §. ult. L. 27. §. ult. L. 32. ff. ad L. Corn. de fals. Adulterantes monetam viucumburio plectuntur ex constitutione Constantini M. L. 1. C. de fals. mon. quam poenam retinuit Carolus V. in Const. Crim.

*Strijk. ubi
m. b. p. a. d.
tit. de lege
de falsis.
§. 5. 2. 6.*

art. 111. si quis monetam, quoad materiam falsam, cudit, vel ab alio causam sciens dolo malo expendit. Saepius tamen gladii poena irrogatur. Capitale quoque est Crimen suppositi partus; L. 1. C. ad L. Corn. de fals. falsum testimonium; ob quod quis capitis damnatus est; L. 1. §. 1 ff. ad Leg. Cornel. de ficar. immunitas a tabulario civitatis falso concessa L. 1. C. de imm. nem. conced. Reliqua falsa poenis arbitrariis coercentur.

Lex Iulia de vi publica & privata.

§. 1268. VI. Lex Iulia etiam VIM PVBLICAM & PRIVATAM coerceset PVBLICA est vis atrocior, maxime armata, per quam securitas publica violatur. L. 13. pr. §. ult. ff. ad Leg. Iul. de vi publ. Quo & raptus virginum & viduarum, nec non vis a persona publica vel personae publicae illata pertinet. L. 7. L. 10. pr. ff. ad Leg. Iul. de vi publ. PRIVATA est vis minus atrox, & sine armis commissa. §. 8. Inst. h. t.

§. 1269.

§. 1269. *Vis publica* deportatione punitur; Poena.
 §. 8. *Inst. h. t.* si cum telo aedes alienae expugnatae, vel raptus commissus, poena est capitalis. L. 5. §. 2. L. 11. ff. de vi publ. L. un. C. de rapt. virg. *Vis priuata* publicatione tertiae partis bonorum & infamia coërcetur. L. 1. pr. L. ult. ff. L. 2. C. de vi priv. §. 8. *Inst. h. t.* Circa vim publicam idem fere hodie obtinet. Crimen raptus etiam ex *Constitut. Crimin. Car. art. 118.* capitale est, si quis inuitam rapuit. Add. *cap. pen. Et ultim. X. de rapt. virg.* *Vis priuata* fere arbitrarie punitur. Carpz. *Pr. Crim. qu. 40. num. 7.*

§. 1270. VII. *Lex Iulia DE PECVLATV & SACRILEGIIS* coërcet eos, qui pecuniam publicam, aut sacram, quam non administrant, furantur. §. 9. *Inst. h. t.* L. 4. pr. L. 9. §. 2. ff. ad L. Iul. de peculat. Lex Iulia de peculatu & sacrilegiis

§. 1271. *PECVLATVS* poena est deportatio, Poena.
 L. 3. ff. eod. §. 9. *Inst. h. t.* aliquando quadrupli. L. 6 §. ult. L. 6. pen. ff. eod. *SACRILEGIVM* extra ordinem, & aliquando capitali poena, coërcetur. L. 4. §. 1. L. 9. pr. ff. eod.

§. 1272. VIII. *Lex Fabia DE PLAGIARIIS* Lex
 eos, qui liberos homines vel alienos seruos Fab. de
 delo malo celant, vel furripiunt, multa pecuniaria coërcuit. L. ult. ff. ad L. Fab. de plag. plagia-
 Postea poena arbitraria, & aliquando capitalis ris.
 esse coepit. L. 1. L. ult. §. 10. ff. L. 6. L. 7. Et L. ult. C. eod.

§. 1273.

Lex hi- §. 1273. IX. Exstiterunt etiam *leges Iuliae*
 lia repe- REPETVNDARVM, DE AMBITV, de ANNO.
 zunda- NA, DE RESIDVIS, quae crimina animae amif-
 rum, de sionem non irrogant, & ex parte hodie fere
 ambitu & alias. rarius, pro laxa saeculi disciplina, puniuntur.
 Quare iis non immoramur.

Accu- §. 1274. Id monere fatius fuerit, rariores
 sationes hodie ac alicubi paene sine exemplo esse accu-
 priuato- sationes criminum, a priuatis susceptas. Alibi
 rum cur enim respublica per procuratorem fisci, alibi
 hodie magistratus per modum inquisitionis, quam vo-
 rariores cant, facinorosos persequitur, & sollicitè agit,
ut malis hominibus purgetur provincia. L. 3.
f. de off. praefid.

